

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2018

Aneta Kmošková

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Postoj k homoparentálním rodinám

Diplomová práce

Autor: Aneta Kmošková
Studijní program: M7503 - Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D.

Hradec Králové

2018

Pedagogická fakulta
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: **Aneta Kmošková**
Osobní číslo: **P121110**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy (1. stupeň)**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Postoj k homoparentálním rodinám**
Zadávající katedra: **Ústav primární a preprimární edukace**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í:

Cílem diplomové práce je změřit postoj učitelek/učitelů k fenoménu homoparentálních rodin. V první části práce bude popsán současný stav poznání řešené problematiky, se zvláštním zřetelem k tématu postoj (vymezení, možnosti změny postoje), tématu rodina a v kontextu k obsahu kurikula. V empirické části diplomant/diplomantka navrhne a realizuje vlastní výzkumné šetření, jehož hlavním cílem je změřit postoje učitelů/učitelek k homoparentálním rodinám. Výsledky zpracuje standardními matematicko-statistickými postupy. Získané poznatky odiskutuje v kontextu se současným stavem poznání a k praxi.

VÁGNEROVÁ, Marie. Základy psychologie.1. vyd.Praha: Karolinum, 2007. 356 s. ISBN 978-80-246-0841-9

NAKONEČNÝ, Milan. Sociální psychologie. 2. vyd. Praha: Academia, 2009. 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

DUNNE, Gillian A.. Opting into Motherhood: Lesbians Blurring the Boundaries and Transforming the Meaning of Parenthood and Kinship. Gender & Society. 2000, roč. 14, čís. 1, s. 11-35. Dostupné online. ISSN 0891-2432.

FLAKS, David K.; FICHER, Ilda; MASTERPASQUA, Frank. Lesbians choosing motherhood: A comparative study of lesbian and heterosexual parents and their children. Developmental Psychology. leden 1995, roč. 31, čís. 1, s. 105-114

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Jana Marie Havigerová, Ph.D.**

Ústav primární a preprimární edukace

Oponent diplomové práce: **PhDr. Blanka Křováčková**

Datum zadání diplomové práce: **18.12.2015**

Termín odevzdání diplomové práce:

doc. PhDr. MgA. František Vaníček, Ph.D.
děkan

PhDr. Pavel Zíkl, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů.

Hradec Králové, 14. června 2018

.....

Aneta Kmošková

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Janě Marii Havigerové, Ph.D. za odborné vedení, rady, konzultace a připomínky, které mi velice pomohly při vypracování diplomové práce.

Anotace

KMOSKOVA, Aneta. *Postoj k homoparentálním rodinám.* Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017, 74 s. Diplomová práce.

Práce se zabývá tematikou homoparentální rodiny. První část práce popisuje současný stav poznání se zaměřením na témata spojená s rodinou a vysvětluje pojmy související s homoparentalitou. V druhé části práce je představen vlastní výzkum, zaměřený na postoje učitelů 1. stupně základních škol k homoparentálním rodinám, popsána metodologie výzkumu a jsou zde představeny výsledky výzkumu. Postoj učitelů k homoparentálním rodinám je dle provedeného výzkumu mírně negativní. Bylo prokázáno, že působiště učitelů má vliv na postoj k homoparentálním rodinám.

Klíčová slova: homoparentální rodina, kurikulum, postoj, postoj učitelů, rodina.

Annotation

KMOSKOVA Aneta. *The attitude to homoparental families*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. 74 pp. Master Thesis.

The present thesis focuses on the issue of the homoparental family. The initial part describes state-of-the art situation with special attention to family issues; it further defines terms connected with homoparenthood. The second part introduces the actual research focused on attitudes of lower primary school teachers towards homoparental families. Furthermore, it introduces methodology and presents research results. These suggest that the attitude of teachers towards homoparental families is slightly negative. Finally, the thesis has demonstrated that also the affiliation of teachers influences their attitude towards homoparental families.

Keywords: attitude, attitudes of educators, curriculum, homoparental family, family.

Obsah

1	Úvod	2
2	Výzkumný problém	5
3	Stav současného poznání	6
3.1	Problematika tématu rodiny ve školním prostředí	6
3.2	Rodina	7
3.2.1	Druhy rodiny.....	9
3.2.2	Funkce rodiny.....	10
3.3	Pojmy vztahující se k problematice homoparentality	12
3.4	Současnost homoparentálních rodin	14
3.4.1	Legislativní aspekty.....	14
3.4.2	Fenomén homoparentálních rodin v Čechách.....	15
3.4.3	Cesty k rodičovství.....	16
3.4.4	Kritika homoparentálních rodin.....	17
3.4.5	Strategie homoparentálních rodin pro život v heteronormativním světě.....	20
3.5	Postoje a jejich změna	22
3.5.1	Definice postoje.....	22
3.5.2	Funkce postojů.....	24
3.5.3	Změny postoje.....	24
4	Vlastní výzkum	26
4.1	Výzkumné otázky	26
4.2	Design výzkumu	27
4.3	Předvýzkum a tvorba výzkumného nástroje	28
4.4	Způsob sběru dat	31
4.5	Deskripce výzkumného souboru	32
4.6	Analýza a interpretace výsledků	37
4.6.1	Postoje respondentů k homoparentálním rodinám.....	37
4.6.2	Věk a postoj k homoparentálním rodinám.....	46
4.6.3	Působíště a postoj k homoparentálním rodinám.....	48
4.6.4	Ovlivňuje zkušenost s osobou homosexuálně orientovanou nebo stejnopohlavním párem postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?.	52
4.6.5	Rodina.....	54
4.6.6	Pojem homoparentální rodina.....	56

4.6.7	Výchova v homoparentální rodině.....	57
4.6.8	Připomínky učitelů.....	57
4.7	Limity studie	59
5	Diskuze	61
6	Závěr	65
7	Zdroje	66
8	Přílohy	69
9	Seznam tabulek	73
10	Seznam grafů	74

1 Úvod

„Všechny šťastné rodiny jsou si navzájem podobné, každá nešťastná rodina je nešťastná svým způsobem.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

Homoparentální rodina, tento termín je pro mnohé neznámý, vzniknul však již v 90. letech a nejvíce vystihuje podstatu tohoto rodinného modelu. Nepoukazuje totiž pouze na homosexualitu a implicitně nepředepisuje sexuální orientaci všem členům rodiny včetně dětí, jako tomu je u jiných snah o pojmenování rodin. Setkat se můžeme například s označením homosexuální rodiny, lesbické rodiny, gay rodiny. Setkat se také můžete s líbivým názvem rodiny duhové. Klíčové je zde však slovo rodina.

Tato práce se bude zabývat problematikou homoparentálních rodin, a to hned z několika důvodů. K rozhodnutí mě postrčil fakt, že jsem se z vlastní iniciativy účastnila duhového školení pro vyučující, metodiky a metodičky prevence a školní psychology/psycholožky, pořádaného neziskovou organizací PROUD – Platformou pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu, které se zabývalo šikanou a prací s tématy lidských práv a diskriminace na příkladu LGBT lidí, homofobie a transfobie a řešily se zde otázky jako: Jak pracovat s homofobií v žákovských kolektivech? Jak pracovat s tématy spojenými s LGBT lidmi v kurikulu i mimo něj?

Seminář mě natolik ovlivnil, že jsem se rozhodla zabývat se tímto tématem více do hloubky a vzhledem k mému studijnímu oboru učitelství pro 1. stupeň se zaměřit na postoje učitelů 1. stupně základních škol k tomuto tématu. Učitelé, a to zvláště učitelé 1. stupně, jsou důležitou součástí života dětí, ovlivňují svět dětí a dětský pohled na svět. To mě inspirovalo a donutilo zamyslet se jaký je pohled na tuto problematiku ze strany pedagogů a zda jsou o ní dostatečně informováni.

Zaměření diplomové práce na dvě stěžejní oblasti, tedy homoparentální rodiny a také vnímání podstaty rodiny jako takové, vychází z dlouhodobého sledování dané problematiky. Problematika homoparentálních rodin se aktuálně řeší nejen v české legislativě, kde se do budoucna nejspíše budou dít důležité změny. S tématem se setkáváme v mediích, ale také na sociálních sítích.

Postoje veřejnosti k homoparentálním rodinám jsou různorodé. Stejně tak je odlišný každý z nás. Pokud máme štěstí, míváme kolem sebe své nejbližší, kteří nás milují

nehledě na naše anebo jejich odlišnosti. Vyrůstali jsme a žijeme v prostředí, kde se cítíme být akceptováni, kde je nám dobře. Škola je hned po rodině prostředím, které dítě nejvíce ovlivňuje a kde dítě tráví velké množství času. Učitel ovlivňuje životy žáků a také klima ve své třídě. Učitelé by měli žáky vést k respektování odlišností, učit děti kritickému myšlení a v žádném případě netolerovat diskriminaci a ani homofobii. Měli by adekvátně přistupovat k tématům, která mohou být pro některé děti citlivá. Heteronormativní a někdy až homofobní klima ve společnosti může vést ke zranitelnosti dětí vyrůstajícím v homoparentálních rodinách, nikoli homosexualita jejich rodičů.

V dnešní době je otázka rodiny a její definice přinejmenším problematická. Také díky vysoké rozvodovosti ubývá rodin, které splňují zažitě představy společnosti. Rodiny s lesbami či gay rodiči nejsou ve veřejném prostoru ani v učebnicích viditelné. Nedostatečná veřejná prezentace různorodosti rodin z nich nečiní běžnou součást společnosti. Uspořádání soudobých rodin vede k několika otázkám: Co si představíme, když se řekne rodina? Co musí rodina splňovat, aby rodinou byla? Proč tomu tak je? Jak si rodinu představují dnešní učitelé? Jaký je jejich postoj k dětem vyrůstajících v homoparentálních rodinách a homoparentalitě jako takové?

V životě je nevyhnutelné, aby spolu lidé komunikovali. Každodenně se někdo pokouší ovlivňovat naše názory, změnit nebo třeba jen posílit, ať už jsou to masmédiá nebo se tak děje v naší osobní komunikaci. Studium postojů je ovšem důležité, protože se předpokládá, že postoje řídí lidské chování. Změněním postoje k určitému jevu můžeme například snížit riziko odsuzování tohoto jevu a jeho nepochopení. V neposlední řadě jsou postoje důležité ve společenském životě nás všech. Proto se tato práce zabývá právě postoji k homoparentálním rodinám, konkrétně názorů specifické skupiny, a to učitelů 1. stupně základní školy. Právě učitelé mají jeden z nejsilnějších vlivů na vytváření postojů další osob, jejich žáků. Jaké jsou tedy jejich postoje?

První část práce se zabývá tematikou rodiny jako takové, jejím postavením v kurikulu, dále uvádí různé definice rodiny a zabývá se postavením a podobami rodiny v současné české společnosti. Čtenář bude seznámen s pojmy vztahující se k problematice homoparentality a se současným stavem poznání reality homoparentálních rodin a jejich vnímání ve společnosti. Důležitou součástí textu je také obrana homoparentálních rodin a názory odpůrců tohoto uspořádání rodin. Z důvodu samotného zaměření výzkumu se práce bude zabývat také teorií postojů. Jejím cílem je uvést čtenáře do dané problematiky.

Ve výzkumné části bude zachycen popis realizace výzkumného projektu. Bude

definován cíl výzkumného šetření, které se pokusí o vhléd do souvislostí homoparentálních rodin a pokusí se zjistit postoj pedagogů k problematice. Nebude chybět podrobná metodologie výzkumu s představením designu šetření, popisu použitých metod a postupu sběru výzkumného souboru i dat. Následovat budou podrobné analýzy výsledků šetření doplněné konkrétními grafickými ukázkami. Interpretaci závěrů s poukazem na limity celé studie bude věnována závěrečná část práce.

2 Výzkumný problém

Téma této práce se soustředí na postoje učitelů k fenoménu homoparentálních rodin, jejich informovanost o tématu a pohled na rodinu jako takovou. Obsah hlavní části práce nabývá výzkumného charakteru, proto je nutné vymezit základní výzkumné problémy a operacionalizovat důležité pojmy. Cílem výzkumu je pokusit se najít odpověď na následující otázky: Jaký je postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin? Znají učitelé tuto problematiku? Jak vnímají pojem rodina a záležitosti s ní spojené?

Řešený výzkumný problém má deskriptivní povahu, a proto bude použito dotazníkové metody. Získaná data jsou zpracována standardními matematicko-statistickými postupy.

3 Stav současného poznání

Následující část diplomové práce se zabývá informacemi o následujících tématech, která mají význam také pro pochopení vlastního výzkumu – problematiky uchopení tématu rodiny a homoparentální rodiny v kurikulu, uchopení pojmu rodina a definice rodin, vysvětlení pojmů vztahujících se k problematice homoparentality, současné aspekty homoarentálních rodin, postavení homoparentálních rodin a zabývá se také teorií postoje.

3.1 Problematika tématu rodiny ve školním prostředí

Škola jako taková je vzdělávací institucí, která by měla splňovat určité funkce, a to nejen funkci vzdělávací, ale také například funkci výchovnou, ochrannou, socializační, poskytnout všem žákům a žákyním bezpečné prostředí pro osobní rozvoj atd. Zároveň, i když by se škola mohla zdát jako neutrální, reflektuje dynamiku společnosti a je důležitá pro utváření osobnosti dětí. Toto prostředí je tedy většinou heteronormativní. Problematické je diskriminační chování ze strany vyučujících a pracovníků školy, ale také vrstevníků. Přičemž toto chování může mít různou podobu. Používání nadávek a negativních označení je obzvláště problematické, protože nesouvisí pouze se školním prostředím, ale je problémem celé společnosti. Také jinakost v rodinném uspořádání může být eventuálně jednou ze skupin, proti které je homofobie namířena. Pokud je ale klima ve třídě dobré, pak inkluzivní předsudky nemívají možnost se projevit (Sloboda, 2016).

Dokumentem vymezujícím vzdělávací program pro základní vzdělávání v České republice je především Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (zkráceně RVP). RVP vymezuje závazné požadavky pro jednotlivé stupně. V návaznosti na tento dokument si každá škola vytváří Školní vzdělávací program. Obsah základního vzdělání je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. (Rámcový vzdělávací program, 2016).

Rámcový vzdělávací program téma homofobie přímo neobsahuje, obsahuje ale téma rodiny a obecné požadavky na osobnost člověka. Je třeba si uvědomit, že základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině.

V RVP jsou vypsány kompetence občanské, které by měl mít žák na konci základního vzdělávání. Zde nacházíme zmínku odkazující na chování k okolním lidem a tolerance odlišností a názorů, a to následovně: Žák na konci základního vzdělávání

respektuje přesvědčení druhých lidí, váží si jejich vnitřních hodnot, je schopen vcítit se do situace ostatních lidí, odmítá útlak a hrubé zacházení, uvědomuje si povinnost postavit se proti fyzickému i psychickému násilí. Tuto tematiku může škola zařadit také do průřezových témat osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana a částečně multikulturní výchova (Rámcový vzdělávací program, 2016).

Co se týká přímo učiva o rodině, v tematickém okruhu Místo, kde žijeme, se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti.

V tematickém okruhu Lidé kolem nás jsou tyto očekávané výstupy pro žáky prvního stupně – 1. období žák rozlišuje blízké příbuzenské vztahy v rodině, role rodinných příslušníků a vztahy mezi nimi, projevuje toleranci k přirozeným odlišnostem spolužáků i jiných lidí, jejich přednostem i nedostatkům.

Učivo zahrnující rodinu RVP vymezuje učební látku takto: žáci se učí postavení jedince v rodině, role členů rodiny, příbuzenské a mezigenerační vztahy, život a funkce rodiny, práce fyzická a duševní, zaměstnání (Rámcový vzdělávací program, 2016).

Důležitou roli při zařazování témat homosexuality a výchovy dětí homosexuálními páry do výuky hraje nepochybně osobnost učitele a jeho postoje k nim. Tolerantní postoj je považovaný za politicky korektní, ale nemusí být v souladu s jejich vnitřním přesvědčením. Je důležité si tyto své postoje a emoce uvědomovat, protože pokud je pedagog nereflektuje, uzavírá tím prostor diskusi. (Janošová, 2008).

Učitelé a učitelky by měli brát v potaz eventualitu homosexuality dětí, jejich rodičů i existenci alternativních rodinných modelů, vedle tradiční varianty rodiny. Bylo by vhodné, aby vyučující byli seznámeni s nově vyvíjenými metodickými a didaktickými postupy a s novými právními předpisy týkajícími se homosexuality a homoparentálních rodin. Učitel by měl žáky vzdělávat, kultivovat, učit je respektu a otevřenosti k diverzitě.

3.2 Rodina

O rodině toho bylo napsáno již mnoho. Tato kapitola se věnuje tématu rodina a významu rodiny vůbec, připomíná, co rodina pro člověka znamená a také jaké jsou její primární funkce. Pro začátek zde uvádím definici rodiny z Pedagogického slovníku.

„Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska

sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. rodina nukleární, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče. V posledních desetiletích je model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí tenduje k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru – domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 202).

Pro porovnání uvádím další definici z jiného Pedagogického a psychologického slovníku.

„Rodinu můžeme definovat jako primární malou skupinu, která je založena na emocionálních vazbách mezi svými členy a jejíž základní stavební kámen tvoří jedno nebo více dětí. Rodinu lze chápat také jako společenskou instituci, tvořící důležitý základní kámen společnosti. Má řadu významných funkcí. Rodina = nejintimnější lidská instituce. Nukleární rodina = manželský pár s dětmi. Rodina je základním životním prostředím dítěte. Nejen, že dítě obklopuje, ale také se do něho promítá. Rodina je základní přirozená skupina. Má biologické kořeny a je postavena na soužití muže a ženy a jejich touze po dětech“ (Křováčková, Skutil, 2014).

Další popis rodiny uvádí například Matějček „Rodina je dynamický systém vzájemných interakcí, vzájemných vztahů, vzájemné provázanosti. Chování jednoho každého v rodině ovlivňuje všechny ostatní. Porucha v jednom prvku či jedné části systému se nutně projeví ve funkci celku. Rodina jako systém je přitom zapojena do širšího společenského systému, k němuž patří příbuzenstvo, sousedé, přátelé a všichni ostatní, kdo rodinu obklopují a jsou s ní v kontaktu. Ovlivňují ji a sami jsou stykem s ní ovlivňováni. Rodině pomáhají, chrání ji, ale někdy ji také narušují, tísní a zatěžují svými nároky“ (Matějček, 1994, s. 132-3).

Koncept rodiny prochází nepřetržitým vývojem. Současná rodina již není vymezena nutně heterosexuálním soužitím muže a ženy a jejich dětí. V důsledku mnoha společenských, ekonomických, demografických i kulturních změn se proměňuje také obraz rodiny. Dochází k diverzifikaci rodinných forem, což s sebou přináší také to, že homosexuální páry projevují své touhy být rodiči.

Skutečná definice rodiny je však individuální, pro každého člověka nejspíše jiná, zároveň často máme tendenci ignorovat různorodost a často protichůdnost reality na úkor

zidealizované představy (Sloboda, 2016).

Tedy stejně jako se dějí změny v současné společnosti, dochází ke změnám v rodinách. Setkáváme se nejen s rodinami, které jsou tvořeny dětmi a jejich biologickými rodiči, ale také s rodiči rozvedenými, rodinami vznikajícími po rozpadu prvního manželství, kde se nachází pouze jeden biologický rodič. S rodiči, kteří vychovávají sami (samoživiteli a samoživitelkami), pěstounskými rodinami, rodiči adoptivními, rodinami, kde jsou rodiče i prarodiče či jiní příbuzní a dále s různými druhy ústavní péče. Tedy jsou dnešní rodiny opravdu různorodé, a to také s různým vnitřním uspořádáním, například různé rozdělení v péči o domácnost, finanční zajištění domácnosti, také co se týká rozdílností ve výchově dětí, vztahu mezi rodiči a dětmi. Také se v dnešní době rodiny častěji rozpadají, je nižší porodnost a častější je tzv. soužití na hromádce, vzrůstá také biologická neplodnost, ale například ve dvoukariérických partnerstvích, která se rozhodnou nemít děti (tzv. sociální neplodnost). Přibývá také rodin neúplných, svobodných matek. Pouze kolem jedné pětiny jsou v České republice rodiny prvotní, nukleární rodiny s více než jedním dítětem. Model nukleární rodiny se stal v Česku menšinový (Sloboda, 2016).

3.2.1 Druhy rodiny

Z faktu o rodinné struktuře nelze vyvodit závěr o její funkčnosti. Zároveň neexistuje jeden dokonalý ideální model rodinného soužití. Fenomémem doby jsou různá rodinná uspořádání a formy rodinného soužití. Rodina se proměňuje a přizpůsobuje aktuálním sociodemografickým trendům (Stejnarodina.cz).

Nukleární rodina – Základní model rodiny, je tvořen rodiči a dětmi. Dvougenerační model je základním znakem této rodiny. Můžeme ho popsat také tak, že jeden muž a jedna žena jsou sezdáni, jsou spolu dobrovolně a mají své biologické potomky, a to s rozdělením rolí v domácnosti dle genderu. Můžeme se také setkat s označením těchto rodin jako rodin tradičních. Pokud tedy nukleární rodinu vnímáme jako tradiční, ostatní formy rodin můžeme označit za alternativní. (Sloboda, 2016)

Rozšířená rodina – V jedné společné domácnosti spolu žije více osob, kteří mezi sebou mají příbuzenské vztahy, například rodiče, prarodiče, děti, zde se jedná o vertikálně rozšířenou rodinu nebo mluvíme o rodině horizontálně rozšířené, zde v jedné domácnosti žijí společně sourozenci a jejich rodiny.

Neúplná rodina – V takovéto rodině chybí jeden z rodičů, například to může být svobodná matka, rozvedený rodič, vdova/vdovec. Objevuje se také označení

monoparentální (Stejnarodina.cz).

Rekonstituovaná rodina – Jedná se o nově vytvořenou rodinu založenou svobodným, rozvedeným nebo ovdovělým rodičem.

Náhradní rodina – Ani jeden z rodičů v této rodině není biologickým rodičem. Jde o sociální rodičovství. Jedná se především o rodiny, které si adoptují či osvojí dítě (Haviger, Havigerová, Loudová, 2014).

Můžeme tedy tvrdit, že slovo rodina již samo o sobě je příliš obecnou kategorií v současnosti je třeba vždy připojit nějaké adjektivum. Původní pojetí se rozšiřuje, všechny výše zmíněné druhy rodin společnost uznává, proto je třeba se zamyslet i nad tím, zda uznává i další možné přídavné jméno a sice homoparentální.

3.2.2 Funkce rodiny

Rodina je také instituce, která by měla splňovat celou řadu funkcí. V následujícím textu uvádím jejich základní klasifikaci.

Pokud rodina dostatečně plní následující funkce, můžeme tuto rodinu označit jako funkční. Které druhy rodin dokáží tedy tyto funkce naplnit a které ne? A souvisí rodinné uspořádání s funkčností rodiny?

Haviger, Havigerová, Loudová (2014) rozlišují tyto funkce rodiny:

Biologicko-reprodukční funkce – Jedná se o jednu z nejzákladnějších funkcí. Jedná se o rození dětí, ale také o předávání genetických faktorů. Tuto funkci musíme odlišovat od pouhých aktivit sexuálních, proto bývá nazývána taky eroticko-reprodukční ve snaze zdůraznit její emociální stránky.

Normativní (socializačně-výchovná) – Rodina je významným prostředím výchovy, je základem pro budoucí výchovné modely, vytváří se zde vzorce společensky žádoucího chování a dochází k přípravě na následné začlenění jedince do společnosti. Další instituce, které mají v této souvislosti velký vliv jsou školy a následují je například zájmové kroužky, zájmové organizace, domovy dětí a mládeže atd. Tato funkce může být rozšířena o funkci ochrany, která chrání děti před negativními sociálně patologickými jevy. Zaměříme-li se na osobní vývoj dítěte, rodina dítě motivuje, stimuluje, vymezuje hranice, klade cíle a požadavky a připravuje dítě na život ve světě dospělých. Za ideál je považován demokratický přístup k výchově dětí a schopnost připouštění diskuze.

Ochranná, zaopatřovací a pečovatelská – Sleduje reálný zájem o člena rodiny, a především péči o tohoto člena rodiny. Jedná se o výchovu a komplexní rozvoj osobnosti

dítěte na základě znalostí jeho individuálních fyzických a psychických zvláštností. Klade si za cíl ho co nejlépe připravit na budoucí život, uspokojovat základní potřeby a volbu nejlepší a neoptimálnější výchovné strategie.

Emocionální – Tato funkce má za úkol zajistit pocit stability, bezpečí, jistoty, a to na pozadí hlubokých a dlouhodobých citových vazeb mezi jednotlivými členy rodiny i blízkým rodinným prostředím.

Ekonomická – Jedná se o ekonomické zajištění rodiny. Má docházet k zajištění biologických potřeb všech členů rodiny, to se týká například bydlení, provozu domácnosti, oblečení, stravování, možnost naplnění volnočasových aktivit. Zde se zrcadlí problémy související s nezaměstnaností, a poklesem sociálních jistot.

Relaxační a rekreační – Zmíněná funkce zajišťuje plnohodnotné trávení volného času. Podstatné je, aby členové rodiny trávili čas pohromadě a společně prožívali volné chvíle. To je podmíněno také věkem dítěte, vzděláním rodičů, a zda je rodina vícegenerační, či ne (Haviger, Havigerová, Loudová, 2014).

Kraus a Poláčková (2001) dělí funkce rodiny podle procesu výchovy odlišně na následující funkce.

Biologicko-reprodukční – Má význam pro jedince tvořícího rodinu, ale také pro celkovou společnost. To je důvod, proč stát zasahuje do oblasti péči o rodinu s řadou sociálních opatření.

Sociálně-ekonomická – Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti.

Socializačně-výchovná – Jedná se především o proces působení rodiny na její členy v souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, zdravotních atd (Kraus, Poláčková, 2001)

Pokud se zamyslíme nad výpisem funkcí rodiny, možná dojdeme k přesvědčení, že homoparentální rodiny některé funkce nemůžou zcela plnit. Následující stránky, které se zabývají homoparentálními rodinami, nám možná pomohou pochopit, proč odpověď není takto jednoznačná.

A pokud pár nesplňuje biologicko-reprodukční funkci opravdu nemůže vytvořit fungující rodinu? V dnešní době mají i páry, kde je muž a žena často problémy tuto funkci naplnit. Přesto i takovýto pár často vytvoří rodinu se všemi sociálními opatřeními od státu. Pouze na homoparentální rodiny se tako sociální opatření zatím nevztahují.

3.3 Pojmy vztahující se k problematice homoparentality

Považuji za nezbytné objasnit některé termíny, které budu nadále v této práci používat. Chápání, znalost a postoj k některým z nich budu také zjišťovat v rámci šetření.

Pro tyto rodiny se používá různé označení a ani terminologie v odborných textech není zatím zcela jednotná. Poměrně běžně můžeme slyšet označení homosexuální rodina, tento název je ale nepřesný, protože v sobě nese informaci, že všichni členové rodiny mají homosexuální orientaci. Podobně problematický je i název gay a lesbické rodiny, kde z logiky názvu celá rodina budou gayové nebo lesby. Dále označení rodiny jako neheterosexuální, tento název by zase popíral, že některý člen rodiny může být heterosexuální. Nelze však odhlédnout od faktu, že do heterosexuální rodiny budou nezbytně patřit i homosexuální děti heterosexuálních rodičů, a naopak do homosexuální rodiny se automaticky včlení i heterosexuální děti homosexuálních rodičů. Často se také uvádí název stejnopohlavní rodiny, ten zase může odkazovat na skutečnost, že všichni členové dané rodiny mají stejné pohlaví včetně dětí. Hojně se používá, především na západě, různorodost vyjadřující název duhové rodiny. Do popředí se ale dostává označení těchto rodin jako **homoparentální**, který se zdá být nejpřesnější a terminologicky nejsprávnější (Sloboda 2016).

Heteronormativita – Je to nastavení společnosti, při kterém vnímá společnost heterosexuality a vše s ní spojené jak neměnitelnou normu a vše ostatní vnímá jako odchylku. Vychází z představy, že mužnost a ženskost jsou dva odlišné světy. Je to univerzální tlak na jedince a veřejnost identifikovat se pouze žádoucím způsobem.

Heterosexualita – Sexuální, citová a partnerská preference osob opačného pohlaví. Lze v ní rozlišit tři oblasti, a) sexuální orientaci, b) sexuální chování včetně navazování afektivních a partnerských vztahů, c) identitu, tj. vnímání sama sebe jako člověka s určitou sexuální orientací. Uvedené oblasti nemusí být v souladu. Termín se objevuje na konci 19. století až po formování termínu homosexualita. Fakt, že heterosexualita není primárně vnímána jako realizace sexuálních aktivit, ale je spojena s koncepty jako láska, manželství nebo rodina bývá označována jako institucionalizovaná heterosexualita. Genderový řád heterosexualitu upřednostňuje.

Homosexualita – Sexuální, partnerská a citová preference osob stejného pohlaví. Lze v ní rozlišit tři oblasti, a) sexuální orientaci, b) sexuální chování včetně navazování afektivních a partnerských vztahů, c) identitu, tj. vnímání sama sebe jako člověka s určitou sexuální orientací. Termín se objevuje v druhé polovině 19. století. A historicky

nabývá různých významů. Tento termín je v naší společnosti spíše stigmatizovaný, z čehož pramení určité stereotypy, postoje a jejich projevy – tzv. homofobie. Méně negativně vnímány jsou označení gay (pro muže, ale i pro ženy) a lesba (pro ženy).

Homofobie – Obava z homosexuality a homosexuálních osob, která může vést k pocitům odporu, nepřátelství až nenávisti. A tyto pocity se mohou stát základem pro zesměšňující, odmítající či dokonce ubližující chování, které je namířeno proti lidem, kteří jsou homosexuální nebo u nichž je homosexualita předpokládána. Častým motivem je představa, že homosexualita v sobě nese genderovou inverzi, tedy že všichni homosexuální muži jsou automaticky femininní a všechny homosexuální ženy jsou maskulinní. Pojem homofobie se v současné době používá jako souhrnné označení pocitů a projevům odporu, nepřátelství a nenávisti, které jsou namířené proti všem skupinám osob, které nejsou heterosexuální, či se jinak vymykají z genderového řádu, to zahrnuje lesby, gaye, bisexuály, transsexuály a další sexuální menšiny. Homofobie je fenomén, který má původ v genderovém uspořádání společnosti.

Gender – Jedná se o princip organizující sociální realitu, na jeho základě je realita dělena na dvě části a to mužskou a ženskou. Tento princip nám říká, jak by se muži a ženy měli v určitých situacích chovat, jak by měli vypadat, ale také jak by se měli cítit a jaká povolání by měli volit atp. Toto dělení vychází z předpokladu, že muži a ženy jsou z biologického hlediska diametrálně odlišní a z toho právě vychází jejich odlišnost v chování, vlastnostech, sociálním postavení, dále se tato odlišnost přenáší na věci, hodnoty, aktivity atp. kterým se ženy a muži věnují. Toto dělení sociální reality na ženy/femininitu a muži/maskulinitu je dichotomické a komplementární. I přes neoddiskutovatelnou biologickou předurčenost vychází velká většina rozdílů mezi muži a ženami ze sociálních vlivů. Mužské a ženské genderové role představují obrazy „správných žen“ a „správných mužů“ a jako takové vytvářejí nároky na konkrétní osoby ve vytváření jejich genderové identity. Součástí genderového řádu je heteronormativita.

Genderová identita – To, jak vnímáte sami sebe, pocit, že jste muž, žena či obojí nebo ani jedno. Tato identita nemusí odpovídat tradičnímu rozdělení genderových rolí.

LGBT, LGBT +, LGBTIAQ (lidé nebo identity) – Zkratky, které se používají jako souhrnné označení pro sexuální menšiny. Ve zkratkách jsou zastoupena označení pro osoby vymykající se genderovému řádu danému heteronormativitou. Najdeme zde lesby, gaye, bisexuální a trans lidi, intersexuální, asexuální, queer (questioning – pochybující/zpochybňující) nebo i další jedince a skupiny. Akronym používající se nejprve

v anglickém jazyce, který zdomácněl i v českém prostředí jako korektnější a přesnější označení pro sexuální menšiny (Sloboda 2016, Smetáčková, Braun 2009, Běňová 2007).

Coming out – Proces sebeuvědomění si odlišnosti od normy. Výraz je převzaté z angličtiny a doslovně znamená „vyjít ven“, ale mohli bychom ho vyložit jako vycházení s touto odlišností ven, zveřejnění této skutečnosti. V češtině tento termín již zdomácněl a nemá stejně výstižný ekvivalent, ve slangové mluvě se můžeme setkat s pojmem „vyautovat se.“ Proces vnitřního uvědomění si své „neheterosexuality“ a následné sdělení této informace okolí. Může se jednat o proces dlouho trvající případně také celoživotní, či nedokončený. Coming out může přinášet také aspekt ve smyslu otevřenosti až hrdosti ve smyslu přihlášení se ke své identitě. V souvislosti s homoparentálními rodinami se hovoří také o tzv. **coming outu rodiny** (Smetáčková, Braun 2009).

Předsudky – Zevšeobecňující postoj ke skupině osob, které vykazují určité společné znaky (obvykle především vnějšího charakteru), na základě nichž jsou spojovány. Od všech osob ve skupině se očekávají stejné charakteristiky, které se odvozují od společného znaku, přičemž k tomuto očekávání neexistuje žádný reálný důvod. Jedná se tedy o generalizaci. Na základě těchto zevšeobecňujících postojů může docházet ke znevýhodnění některých konkrétních osob, jelikož se přehlíží jejich individuální charakteristiky. Stereotypy a předsudky mohou mít kladné i záporné vyznění, avšak negativní postoje převládají (Smetáčková, Braun 2009).

Bisexualita, bisexuální lidé – Sexuální, citové a partnerské preference osob opačného i stejného pohlaví. Přechodně se takto mohou identifikovat i homosexuálové. Mají svá specifika a z toho pramení specifické stereotypy i postoje (Běňová 2007).

3.4 Současnost homoparentálních rodin

Registrované partnerství v České republice zajišťuje registrovaným párům pouze omezená práva s porovnáním s heterosexuálním manželstvím především v možnosti rodičovství a zakládání plnohodnotné rodiny. Veřejná diskuse k tématu homoparentálních rodin je stále častější a často ani zdaleka nereflektuje realitu (Běňová, 2007).

3.4.1 Legislativní aspekty

Český stát homoparentitu po právní stránce vůbec nezná. Zákon o registrovaném partnerství ani takovouto formu rodiny neuznává. To znamená, že nepřiznává žádná práva sociálnímu rodiči k biologickému dítěti jeho partnera, ale povinnost podílet se na

společné domácnosti a výchově dětí jim ukládá. Homoparentální rodiny jsou tedy znevýhodněny v systému sociálního zabezpečení a vzhledem k rodinám heteroparentálním mají nerovné postavení. Z toho v některých, zejména v extrémních situacích, mohou plynout fatální důsledky pro děti v homoparentálních rodinách. Tyto rodiny nemají například žádnou ochranu ze strany státu v případě úmrtí jednoho z rodičů. Sociální rodič nemá na toto dítě žádný nárok, ačkoli ho třeba již léta vychovává či se dokonce jedná o plánovanou rodinu, a to ani pokud by šlo o úmrtí sociálního rodiče, kde dítě nemá nárok na sirotčí důchod ani nárok na dědictví po tomto rodiči. Toto může vést k finančnímu úpadku rodiny. Samozřejmě zde myslíme dítě, které nemá uvedeného druhého biologického rodiče v rodném listu nebo kdy druhý rodič o dítě nepečuje (Kutálková, 2015). Vládní novelu zákona o registrovaném partnerství, který umožní sociální/mu (nebiologické/mu) otci či matce žijícím v registrovaném partnerství tzv. přisvojit dítě svého protějšku a stát se tak právoplatným rodičem se všemi právy i povinnostmi, se v únoru tohoto roku 2017 nepodařilo zařadit jako pevný bod programu projednávání a další šanci bude nejdříve v roce 2018, to ale není jisté.

3.4.2 Fenomén homoparentálních rodin v Čechách

Průzkumy z roků 2003, 2004 a také z května roku 2007 (prováděné Gay iniciativou, následně Gay lesbickou ligou a poslední vypracovaný Centrem pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR (Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2007) uvádějí, že kolem 70 % se vcelku neměnně pohybuje míra tolerance homosexuality a homosexuálů českou veřejností. Z těchto průzkumů však také vyplývá, že tato míra tolerance není replikována v otázce přijímání lesbického a gay rodičovství (dle výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění se proti rodičovství homosexuálních párů vyjádřilo 67 %), ale v pozdějším výzkumu realizovaném agenturou STEM MARK v roce 2015 ukázal, že přibližně polovina Čechů si myslí, že homosexuálové by měli mít právo adoptovat biologické dítě svého registrovaného partnera a lesbické ženy by měly mít právo podstoupit umělé oplodnění (stemmark.cz). Výzkum této agentury, ale nereflektoval obecný postoj k problematice. Můžeme tedy hovořit o tzv. „podmíněné toleranci,“ nebo také „toleranci za určitých podmínek.“ Tedy pokud homosexuálové nepřekračují hranice a nesnaží se projevovat a naplnit své rodičovské touhy, které se neshodují s tradičním heterosexuálním vnímáním rodiny, tedy jako instituci, která je tvořena ženou, mužem a dětmi je k nim okolí tolerantní a je to v pořádku. Myšlenku, že by homosexuální lidé mohli mít rodinu, však většina společnosti stále ještě odmítá. Tento fakt tedy vypovídá o

výrazné, i když často pouze implicitně artikulované, homofobii v české společnosti. Tuto křehkost a podmíněnost tolerance si uvědomují i samotní homosexuálové (Sokolová, 2013).

Z analýzy sčítání lidu z roku 2011 vychází, že v domácnostech, kde spolu žijí dvě osoby stejného pohlaví v partnerském vztahu, ať už registrovaném či ne, většina ale v partnerstvích neregistrovaných, vyrůstá 925 dětí, dá se ale očekávat, že těchto dětí je ve skutečnosti v České republice ještě více. V roce 2017 na konferenci k výzkumu Sešívání rodiny bylo řečeno, že takovýchto dětí je minimálně 2000 (Sloboda, 2017).

3.4.3 Cesty k rodičovství

Pro účely této práce se zaměřím pouze na možnosti, kterými je možno se vydat v České republice. Gay a lesbické páry narážejí na problémy již při samotném zakládání rodiny. Rodina tvořená stejnopohlavním párem je dle českého zákona neviditelná a neexistující. První možnost, která by byla logická pro lesbické páry – asistovaná reprodukce, na české klinice není legální. Zákon tímto způsobem vymezuje hranice významu rodiny, ta je tedy chápána jako jednotka tvořená vždy mužem a ženou. I přesto asistované reprodukce na klinikách využívají jak heterosexuální páry, tak i ty stejnopohlavní. Zásadním rozdílem je, že heterosexuální páry vyhledávají a využívají pomoci od klinik zcela legálně. Stejnopohlavní páry musejí zapírat svou orientaci anebo jdou na kliniku, která je ochotná jim pomoci, v podstatě proti zákonu. Některé páry také mohou volit transparentní a legální cestu skrze kliniky zahraniční. Toto je možné například v Dánsku, Nizozemsku, Španělsku, Švédsku, Velké Británii či Belgii a některých států Spojených států amerických (Běňová, 2007), které umožňují oplodnění nejen svobodným ženám, ale i těm lesbickým. Tato cesta je finančně i časově hodně náročná, a jelikož jak už je zmíněno český právní řád neuznává rodičovství dvou osob stejného pohlaví, a to ani za předpokladu, že vzniklo v cizině, dítě nezíská český rodný list s oběma rodiči. Dále kromě oplodnění na klinice některé ženy vyhledávají dárce spermatu pomocí inzerátů či zainteresují nějakého muže jim známého, který je ochoten pomoci. Ženy samy, na způsoby, jakými se jim podařilo založit rodinu, pohlížejí jako za způsoby nestandardní, proto musí také promýšlet a zpravidla plánují i to jakým způsobem budou okolnosti početí prezentovat svým blízkým a známým. (Nedbálková, 2011)

Mezi další cesty k založení homoparentální rodiny, která je myslitelná nejen pro ženy, ale i pro muže, je tzv. sdílené rodičovství. Dva stejnopohlavní páry se mohou domluvit na společném rodičovství a také rolích, které budou v rámci uspořádání

takovéto rodiny zastávat. Dítě má takto čtyři rodiče, a to dva biologické a dva sociální (Stejnárodina.cz)

Variantou pro muže je využití náhradní (surogátní) matky. Podobně jako asistovanou reprodukci pro stejnopohlavní páry, česká legislativa termín surogátní matka nezná, dle českých zákonů je matkou vždy rodička. Kontroverzní je také otázka kompenzace náhradní matce. „*Hledání ženy, která dítě odnese, probíhá zpravidla prostřednictvím internetu a skrývá pro všechny zúčastněné aktéry včetně dítěte mnohá rizika. Na síti je možné najít pravidelně inzeráty typu „odnosím dítě za 500 tisíc“. Takové jednání je však nelegální. Delikátnost tématu, obava z vyhledání odborné podpory i legislativní vakuum dává prostor pro různé podvodné praktiky, které mohou poškodit ve výsledku nejen pár toužící po dítěti, ale také dítě samotné. S podivnými individui mají tyto rodiče různé zkušenosti*“ (Kutálková 2015, s. 48).

Další možnost by mohlo být pěstounství či adopce. V České republice je možná individuální náhradní rodinná péče či pěstounská, tedy i pro gaye a lesby. Společná adopce stejnopohlavního páru možná není, a to ani v případě, že pár toto dítě již společně vychovává a jedná se o biologického potomka jednoho z páru, více je zmíněno výše v textu, který se zabývá novelou zákona o registrovaném partnerství. Ale od května roku 2016 je možná individuální adopce i jednotlivcem žijícím v registrovaném partnerství, což dříve možné nebylo (tedy pokud se jedinec žil v registrovaném partnerství, automaticky ztrácel také možnost individuální adopce.)

Další logickou možností vzniku homoparentální rodiny je přenesení dítěte z předchozích heterosexuálních vztahů, ale v dnešní době jsou stále častější výše zmiňované možnosti (Stejnárodina.cz).

3.4.4 Kritika homoparentálních rodin

Děti ve stejnopohlavních párech prokazatelně byly, v současné době jsou a s největší pravděpodobností i budou. Oproti minulosti se z neviditelného fenoménu stejnopohlavních rodin stává téma veřejné. Především je možné pozorovat nárůst zviditelňování těchto rodin, především těch lesbických. Ty jsou stále ochotnější zveřejňovat své příběhy nejen v rámci více či méně uzavřených komunitních akcí, ale také je sdílet s veřejností a vystupovat v médiích (Polášková, 2009).

Nicméně kolem fenoménu homoparentálních rodin stále panují různé předsudky a stereotypy, především ty negativní. Počet protiargumentů je však poměrně omezený a za poslední dvě dekády se tyto argumenty téměř nezměnily. Je možné je rozdělit do několika

skupin. V posledních letech provedené výzkumy a studie však žádný z těchto argumentů nepotvrzují, ale naopak vyvrací. V důsledku dosavadních výzkumů například psychologická, psychiatrická i pediatriká asociace v USA, dále také psychologické asociace v Kanadě, Austrálii a Velké Británii vydaly stanoviska, že není prokázán žádný negativní vliv neheterosexuálního páru na děti, které vychovávají. „*Texty opakovaně dokládají nepotvrzení žádného z argumentů, které se vůči homoparentalitě objevují. Charakter hlavních výzkumných otázek se přitom postupně přesouvá od hledání a nenacházení deviace homoparentálních rodin k poukázání na odlišnosti, které jsou však zbaveny výhradně negativních konotací nebo jsou na základě empirické evidence přeformulovány jako pozitivní rozdíly*“ (Nedbálková, 2011, s. 34).

V následujících odstavcích jsou shrnuté a vysvětlené tyto argumenty proti homoparentálním rodinám společně s komentářem, který vychází především z dosavadních poznatků k tomuto tématu.

Dítě se může naučit homosexualitě

Z různých výzkumů probíhajících ve 20. století a to v rozličných vědních odvětvích, vyplývá, že homosexuální preference ať už citová nebo sexuální není „nakažlivá“. Počet neheterosexuálních dětí v homoparentální rodině odpovídá běžné statistice, stejně tak se v heteroparentální rodině nenaučí všechny děti být heterosexuální (Sokolová, 2009).

Další otázkou zůstává, za jakých podmínek by tento protiargument byl problémem. Vadilo by, kdyby tomu tak bylo? Pokud bychom neheterosexualitu nevnímali jako špatnou, nepřírozenou, nemuseli bychom se tímto vůbec zabývat. Na druhou stranu děti vyrůstající v homoparentálních rodinách bývají autentické, otevřenější a tolerantnější k projevům neheterosexuality v okolí u sebe.

Ve výzkumu Sokolové (2009) se vyjádřil jeden z respondentů, který sám sebe identifikuje jako gaye, poněkud lapidárním způsobem k této problematice a to takto: „Vždycky jsem říkal, že když můžou dva heterosexuálové vychovat kvalitního homosexuála, tak proč by to nemohlo být naopak, že jo?“ Zde můžeme vidět názor z pohledu zástupce gay komunity (Sokolová, 2009).

Dítě potřebuje biologickou matku

Dítě potřebuje lásku, není však prokázáno, že to musí být láska biologické matky. Dítě především potřebuje osobu, která o něj bude pečovat. V naší společnosti si v této roli představujeme zpravidla matku, ale takto to není ve všech kulturách, historických dobách

či společenských vrstvách. Víme, že ne všechny ženy jsou automaticky dobrými rodiči a matkami. Jsou například ženy, které neumí nebo dokonce nechťejí se o děti starat. Mateřství není automaticky touha všech žen. Proto argumentace bezmezná mateřská lásky není tak jednoznačná, pokud bychom na této argumentaci trvali, zpochybňuje se také myšlenka adopce a osvojování (Polášková, 2009).

Dva muži nebo dvě ženy neposkytnou ten druhý vzor

Tento argument vychází z předpokladu, že tyto rodiny budou izolovány od zbytku světa a že děti jsou jen prázdné nádoby a jediný, kdo je vyplňuje a formuje, jsou matka a otec. Děti jsou aktivní ve vytváření vlastní identity a vzory dokážou přijímat nejen z rodiny, ale také ze svého okolí – od vyučujících, starších kamarádů, sourozenců, vedoucích zájmových aktivit, příbuzných, rodinných přátel a také z médií. Také by tento argument platil pouze za předpokladu, že dělba práce v každé nehomosexuální rodině je pevně daná na mužskou a ženskou práci a ta se nemůže proměňovat. Rodiny a lidé jsou originální a pestří. Dělbba práce a nastavené role jsou tedy individuální v každé rodině, byť představy společnosti bývají heteronormativně idealizovány. Z výzkumu provedeného v lesbických rodinách vyplývá, že většina žen si potřebu mužského vzoru uvědomuje a snaží se zajistit, aby se jejich děti setkávaly s „dobrymi a milujícími muži“ a přikládají mužské roli velkou důležitost, vědomě a programově usilují o zajištění tohoto vzoru. Matky lesbické se v projevech rolového chování od matek nelesbických nelišily. Někteří autoři dokonce uvádějí, že matky lesbické v některých metodách projevovaly silnější orientaci na dítě, vřelost a lepší rodičovské schopnosti než jejich heterosexuální protějšky (Polášková, 2009).

Měli bychom se tak zamyslet nad tím, co přesně by si z rodiny mělo dítě odnést. Je důležitější fungující komunikace mezi partnery, láskyplný vztah a dobré řešení problémů v rodině, nebo mužský, popřípadě ženský element?

Neheterosexuální pár neposkytne vzor, jak funguje rodina heterosexuální

Výrok vychází z předpokladu, že dělba rolí mezi mužem a ženou v domácnosti je univerzální a neměnitelná, že neheterosexuální pár se od toho heterosexuálního výrazně liší. V homoparentálních rodinách, ale stejně jako v těch heteroparentálních musejí chodit nakupovat, vydělávat, vodit děti na kroužky a z kroužků, platit účty atd. Páry stejnopohlavní si vyjednávají své role ve vztahu více rovnoprávně a autenticky, protože nemají vzory chování dané stereotypně předem očekáváním podle genderu. Homoparentální rodina také musí obvykle překonat mnohem více překážek nejen při

získání dítěte, z tohoto důvodu bývají často stabilnější a děti v těchto rodinách jsou vždy chtěné a dítěti v takovéto rodině zpravidla předchází pečlivé plánování. Výzkumy, které byly prováděny na již dospělých dětech vyrůstajících v homoparentálních rodinách ukazují, že zmiňovaný protiargument neplatí (Smetáčková, Braun, 2009).

Dítě z homoparentální rodiny bude vysmíváno a šikanováno

Šikana je označení pro zásadně narušené vztahy v sociální skupině např. školním kolektivu, kdy jedinec či skupina osob opakovaně a dlouhodobě ubližují jedinci či skupině osob. Oběti šikany mají společnou charakteristiku a tou je odlišnost od zbytku skupiny. Lidé, proti kterým je šikana namířena, mohou být odlišní naprosto individuálním způsobem. Například nosí brýle, jsou vyšší, koktají, jsou obézní, příliš chytří, nebo je spouštěcím faktorem právě to, že je dítě z homoparentální rodiny (Smetáčková, Braun, 2009).

Tedy v tomto argumentu je velká míra faktičností. Ale pouze pokud žijeme v homofobním prostředí. Když bude dítě ve škole nebo v sousedství šikanováno a vysmíváno, že má dva tatínky nebo dvě maminky, pak je nutné se zeptat, jestli to je problém toho dítěte nebo těch rodičů, že je okolí vnímá negativně, i obecně společnosti a školního prostředí dětí. Řešením je dostatečná podpora uznání jinakosti a pestrosti.

Dítě vyrůstající v homoparentálním modelu rodiny bude vykazovat kázeňské, prospěchové a jiné problémy

Pouze pokud předpokládáme, že všechny homoparentální rodiny jsou disfunkční a od heteroparentálních naprosto odlišné. Dle výzkumů britské psycholožky Golombok je jedinou jinakostí vyšší míra tolerance a citlivost vůči diskriminaci. Zároveň také další výzkumy tento argument vyvrací. Děti z homoparentálních rodin neprospívají hůře ani nemají horší kázeň vzhledem k ostatním dětem (Sloboda, 2016).

Homosexuálové nemohou mít děti

Neheterosexuality nesouvisí s fyzickým zdravím a reprodukční schopností jedinců, ani touhou mít děti a schopností být dobrým rodičem. Faktem je, že homosexuálové děti mají. Ani v heterosexuálním páru se nemusí obejít například bez asistované reprodukce (Stejnarodina.cz)

3.4.5 Strategie homoparentálních rodin pro život v heteronormativním světě

Zde popíšu některé strategie a postupy, jak se homoparentální rodiny mohou snažit vypořádat s životem v heteronormativním světě a jak se brání stereotypům a předsudkům, tak jak je ve své knize Duhové rodiny ve stínu státu shrnula Kutálková (2015).

Výběr institucí, které jsou otevřené diverzitě

Tyto rodiny se snaží zajistit pro své dítě instituce, jako například školku, školu či dětského lékaře, kteří budou respektovat uspořádání rodiny a jsou otevření k diverzitě. S touto strategií ovšem narážejí rodiny žijících v malých městech a na vesnicích. Ale i tak se snaží najít pro dítě jedince, který se bude snažit o jeho respektování a pomůže mu v rámci dané instituce. Takovou osobou by mohl být například otevřený učitel, který může mnohé změnit.

Otevřenost vůči okolí

Rodiny se otevírají s informacemi ohledně svého rodinného uspořádání více či méně, většinou v návaznosti na konkrétní situace. S negativními reakcemi se prý rodiny setkávají mnohem řidčeji, než očekávali. Otevřenost těchto rodin je důležitá také z hlediska zviditelňování možnosti různých rodinných uskupení. *„Zároveň však rodiče i děti mohou pocítovat neustálý tlak, aby prezentovali „své normality“, a posuzování svých životních strategií jako těch, které jsou spojovány s celou skupinou homoparentálních rodin“* (Kutálková, 2015, s. 58).

Otevřenost k diskusi s dítětem/ dětmi

Rodiče se v těchto rodinách snaží děti vychovávat, tak aby byli otevření k diverzitě, tolerantní a s ohledem na věk dítěte vysvětlovat, že rodinná uspořádání mohou být různá. Dětem by se nemělo dopředu říkat, že pro jejich rodinné uspořádání by se mohlo setkávat s negativními reakcemi, v tomto se odborníci shodují. Zároveň je důležité pro děti vytvořit bezpečný prostor, aby mohly vyjádřit své pocity a sdílet je. Pro nalezení cesty, jak pracovat s dětmi mohou tyto rodiny najít rady u jiných rodin, odborníků na výchovu a také v odborné literatuře.

Setkávají se s rodinami, které mají podobné rodinné uspořádání

Tato setkávání pomáhají dětem, které si pak již nemyslí, že v tom jsou sami a jediná, kdo mají dvě matky nebo dva otce. Rodiny si na těchto setkáních předávají své zkušenosti. Tato setkávání jsou doporučována také zahraničními odborníky.

Společné příjmení rodiny

Společné příjmení je velké usnadnění pro rodiny – při cestování, při komunikaci s institucemi a také pomáhá dětem s identifikací. Tato možnost je ale některým rodinám zapovězená, například rodiny se sdíleným rodičovstvím se touto cestou vydat nemohou.

Uzavření registrovaného partnerství jako formální stvrzení rodiny

I přesto, že dle zákonů České republiky se rodičovství s životem v registrovaném

partnerství v podstatě vylučuje, některé páry volí tuto cestu, aby symbolicky dokázaly okolí, že tvoří rodinu. Registrované partnerství však většina považuje za nedokonalé a zčásti diskriminující.

Plná moc udělená biologickým rodičem rodiči sociálnímu

Tímto krokem se dají řešit některé situace – aby mohl rodič, kterého nemá dítě v rodném listě, například s dítětem vycestovat do zahraničí nebo pro kontakt s lékařem, školou (Kutálková, 2015).

3.5 Postoje a jejich změna

V současné době se s pojmem postoj můžeme setkat nejenom v psychologii, ale i v celé řadě dalších oborů. Příčinu můžeme najít v explanační síle tohoto pojmu při vysvětlování příčin chování jedinců i sociálních skupin. Vychází se z předpokladu fungování kauzálního vztahu, tedy že znalost postojů umožňuje zformulovat víceméně platné předpoklady o směru chování jedinců a sociálních skupin v budoucnu. Zkoumání možnosti měření postojů prošlo dlouhým vývojem (Výrost, Slaměník, 1997).

3.5.1 Definice postoje

Postoj se v současné době nejčastěji definuje jako shrnující hodnocení nějakého objektu. Dá se popsat jako psychologická tendence, která je vyjádřená určitým hodnocením identity s jistou mírou souhlasu či nesouhlasu. Dvěma hlavními prvky postoje jsou duševní procesy hodnocení a přítomnost objektu postoje. Objektem postoje se stane cokoli, čím se jedinec zabývá ve své mysli či co registruje. Může se jednat o konkrétní věc jako postoj k turecké toaletě či věc abstraktní jako například feminismus, dále osoby, neživé věci či právě homoparentální rodiny. Postoje k sociálním skupinám, zejména pokud jsou negativní, se nazývají předsudky. Hodnotící tendence nelze přímo pozorovat, vycházejí ze zkušenosti a projevují se různými způsoby. Tyto zkušenosti a jejich projevy mají obvykle tři složky. Tento model nazýváme tříkomponentový a jedná se o složky kognitivní, behaviorální a emoční (Hewstone, Stroebe, 2006).

Nakonečný (2009) však upozorňuje, že postoje sice ovlivňují způsob jednání, ale jen pokud to situace umožňuje. Nakonečný se také staví kriticky k otázkám měření postojů a klade otázku k diskusi, co vlastně měření postojů měří? Z vnitřní interakce pochází vlastní tendence subjektu k určitému druhu chování a sociálnímu tlaku na toto chování nebo proti tomuto chování. Výsledkem je postoj k vlastnímu chování a význam

srovnání, které rozhoduje mezi vnitřním a vnějším tlakem. To vede k úmyslu zachovat se určitým způsobem či nikoli (Nakonečný, 2009).

Emoce určují sílu postoje, propůjčujeme totiž svůj subjektivní význam. Extrémně pozitivní nebo naopak negativní postoje jsou nejsilnější, souvisí s osobností jedince a tvoří integrační funkci. Emočně silně akceptované postoje, zejména předsudky, mohou být zcela iracionální a být provázeny falešnými informacemi. Intenzita postoje může být vyjádřena pozicí prostoru kontinua, od silně pozitivního přes ambivalentní až k extrémně negativnímu (Nakonečný, 2009)

Postoj má ovšem mnoho definic a pro představu zde uvedu další dvě.

„Naučené hodnocení objektu nebo činu, které má valenci a intenzitu, ovlivňující chování“ (Perloff, 2008, s. 59)

„Psychologická tendence, která se projevuje v hodnocení konkrétní entity s jistým stupněm upřednostňování nebo odmítnutí“ (Eagly, Chaiken, 1993, s. 1)

Předsudek – je tedy negativní, iracionální postoj a s často absurdními prvky.

Stereotyp – je rigidní, generalizující postoj, charakterizuje ho také neschopnost změny. (Nakonečný, 2009)

Postoje jsou naučené – se svými postoji se nerodíme, jedinec nemá žádný postoj k objektu, dokud se s objektem nebo s informací o něm neseťká.

Postoje jsou hodnocení – vytvořením postoje objekt kategorizujete, přiřadíte mu nějakou hodnotu nebo emoci, tím objekt přestane být neutrální.

Postoj ovlivňuje naše chování – naše vnímání okolního světa a smýšlení o něm je ovlivněno našimi postoji. Takto nepřímě ovlivňuje naše chování.

Postoj má valenci a intenzitu – základními veličinami udávajícími postoj jsou valence a intenzita. Valence se zabývá směrem hodnocení, a to buď směrem pozitivním, nebo negativním. Intenzita udává jak velmi negativní či pozitivní hodnocení je. (Gálik, 2012)

Předmětem postoje může být vše, co se promítá ve vědomí jedince, všechno, co pro něj existuje. Mohou to být různé předměty vnějšího světa, lidé, společnost a její instituce, kulturní statky, historické situace a události. Počet postojů každého člověka je však v aktuálním průřezu jeho osobnosti konečný. Vytváříme si totiž postoje, které odpovídají našemu duševnímu obzoru. Podle toho, jak jsou tyto obzory omezené, tak jsou omezeny i naše postoje. Proto ne každý jedinec musí mít vyhraněný postoj k jakémukoli předmětu. Na to nesmíme zapomínat, pokud se snažíme změřit postoje lidí. I když můžeme postoj

zjišťovat dostupnými prostředky, nelze je přesně změřit, protože jednotlivci mohou odpovídat jakkoli na cokoli, ale to ještě neznamená, že lze u nich určitý postoj předpokládat. Sama existence nějakého předmětu nebo skutečnosti je nutná, není to však postačující podmínka pro to, aby jedinec zaujímal k tomuto předmětu nebo skutečnosti nějaký postoj.

3.5.2 Funkce postojů

U postojů rozlišujeme více funkcí. Základní z těchto funkcí je funkce znalostní, ta nám pomáhá řídit, organizovat a usnadňuje nám zpracovávání informací. Další funkce se nazývají funkce utilitární, funkce sociální identity a funkce udržování sebeúcty. Utilitární funkce vychází z teorie učení. Díky postojům dosahujeme pozitivních a vyhýbáme se negativním výsledkům. Tento vztah se řídí tím, zda si k objektu přiřazujeme odměnu či trest. Tedy se stará o to, aby odměny byly co největší a tresty minimální. Funkce sociální identity patří k aspektům sebevyjádření a sociální interakce. Zastávání a vyjádření určitých postojů může vést k identifikaci dané osoby s konkrétními vztahnými skupinami. Tedy zastáváním názorů a vyjadřováním postojů konkrétní skupiny se jedinec může prohlásit za člena této konkrétní skupiny. K funkci udržování sebeúcty existují dva způsoby, kterými postoje sebeúcty udržují. Postoje mohou ochránit před negativními objekty díky ego-obranné funkci či externalizaci. Dále mohou postoje pomoci vytvořit spojení mezi self a pozitivními objekty a zároveň vytvářet odstup mezi self a negativními objekty. (Bidlová, 1998)

Dle některých autorů jsou pokusy změnit postoj člověka neúčinnější, zaměří-li se na samotnou podstatu funkce daného postoje. Postoje však mohou plnit více funkcí současně a výsledek tedy může záviset na tom, která stránka postoje je nejvýraznější (Hewstone, Stroebe, 2006).

3.5.3 Změny postoje

Měnivost postoje není závislá pouze na charakteristikách daného postoje, ale také na osobnosti jedince. Někteří jedinci se vyznačují vyšším stupněm obecného rysu přesvědčivosti a sugestibility, ten vytváří zvýšenou míru přístupnosti ke komunikaci, směřující přesvědčování, naopak jiné osoby mohou být k takové komunikaci rezistentní. Dále osoby s velkou poznávací potřebou mohou snadněji měnit svůj postoj. Osoby s nízkou poznávací potřebou mají při nejistotě tendenci ke zjednodušování.

Postoje, které mají silnou společenskou podporu, jsou stabilnější a hůře měnitelné.

Tím spíše, když je jedinec vázaný na skupinu, bude ke změně skupinově vázaných postojů, méně přípustný. To souvisí s upevňováním členství ve skupině.

Změny postoje lze vyvolat podáváním nových informací, přiřčením jedince do jiné skupiny, vynucenou úpravou chování vzhledem k předmětu postoje a potupy, které upravují osobnostní profil jedince tehdy, pokud napomáhá jedinci k uspokojení jeho potřeb a uchovává jeho sebevědomí. (Bidlová, 1998)

4 Vlastní výzkum

Předmětem zkoumání je postoj vzorku praktikujících učitelů 1. stupně základních škol na problematiku homoparentálních rodin. Hlavním cílem je zjistit postoj zmíněné sociální skupiny k homoparentálním rodinám, jejich pojetí tématu rodiny a také jaký význam vidí v pojmu rodič, zjistit, zda existují postoje odlišnosti s ohledem na věkovou skupinu, osobní zkušenost s neheterosexuální osobou a místo působitě respondentů. Pro náš výzkumný cíl byla zvolena metoda kvantitativního šetření prostřednictvím dotazníku vlastní konstrukce.

4.1 Výzkumné otázky

Pro výzkumné šetření byla zvolena kvantitativní forma v podobě dotazníku. Sestavujeme-li dotazník, je potřebná přesná formulace hlavního cíle (Gavora, 2000). **Hlavním cílem tohoto výzkumného šetření je zmapovat názory pedagogů týkající se homoparentálních rodin, rodin, rodičovství a zjistit míru obeznámení učitelů s termínem homoparentální rodina.**

Na základě výše definovaných výzkumných cílů bylo formulováno 8 výzkumných otázek:

VO1: Jaký je postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

VO2: Ovlivňuje věk postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

VO3: Ovlivňuje postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin, zda působí v Praze, Hradci Králové nebo v Chotěboři?

VO4: Ovlivňuje zkušenost s osobou homosexuálně orientovanou nebo stejnopohlavním párem postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

VO5: Jak učitelé vnímají pojem rodina?

VO6: Jak učitelé vnímají pojem rodič?

VO7: Znaří učitelé pojem homoparentální rodina a dokáží ho vysvětlit?

VO8: Dokáží si učitelé představit, že by byli vychováni v homoparentální rodině?

Výzkumné otázky navazující na zjištění podobných výzkumů na téma postojů k homosexualitě a reflektují současný stav poznání.

Na základě zjištění některých empirických studií postojů k homosexualitě a homosexuálům bylo zjištěno, že mladší lidé zaujímají k homosexualitě či homosexuálům

pozitivnější postoje, kdežto starší lidé jsou více homofobnější (Hlad'o, 2015). Ověří se tento vztah i pro postoje učitelů k ještě trochu obtížnějšímu tématu – homoparentálním rodinám?

Předchozími výzkumy bylo dále prokázáno, že postoje k homosexualitě do jisté míry souvisí s dosaženým vzděláním, výší příjmů, velikostí bydliště. Testovaní respondenti jsou zástupce tří odlišných měst, bude se lišit postoj pedagogů působících ve světovém velkoměstě, velkoměstě a malém městě?

Řada dřívějších i současných empirických nálezů potvrdila, že osobní znalost lesby či gaye přispívá k pozitivnějším postojům k lidem s touto sexuální orientací. (Hlad'o, 2015). Platí toto i pro postojům vůči homoparentálním rodinám?

Jak je uvedeno v první části práce, pojem homoparentální rodina je pro mnohé stále neznámý. Jak jsou na tom učitele? Znájí tento pojem a dokáží ho správně vysvětlit?

4.2 Design výzkumu

Kvantitativní přístup předpokládá, že fenomény sociálního světa (jeho různé aspekty, objekty, procesy), které činí předmětem zkoumání, jsou svým způsobem měřitelné, či nějak tříditelné, uspořádatelé. Informace o nich jsou získávány v jisté kvantifikovatelné a co nejvíce formálně porovnatelné podobě. Pak je analyzuje statistickými metodami se záměrem ověřit platnost představ o výskytu nějakých charakteristik, také o jejich vztazích k dalším objektům a jejich vlastnostem apod. (Reichel, 2009).

Sběr dat proběhne pomocí dotazníkového šetření, které je jednou z nejčastějších užívaných metod v pedagogických výzkumech (Chráska, 2006). Skutil a Křováčková (2006, s. 21) ve své knize odkazují na Pelikána, který podotýká, že, podstatou dotazníku je zjištění dat a informací o respondentovi, ale i jeho názorů a postojů k problémům, které dotazujícího zajímají. Tento výzkumný prostředek má výhody především v administrativě, získání velkého počtu dat a rychlém zpracování. Zkoumané téma je velmi citlivé, proto je vhodnější pro jeho výzkum zvolit anonymní samovyplňovací dotazník, který poskytuje respondentům větší pocit soukromí, aby respondenti nereprezentovali svůj postoj kladněji, než ve skutečnosti je.

Dotazníkové šetření má však i svá úskalí. Respondentovi nemusí vyhovovat typ dotazníku, položené otázky, nebo je pro něj výběr z nabízených možností nedostačující. Autor výzkumu by měl brát v úvahu i to, že dotazovaný se může snadno vyvarovat odpovědi nebo na ni odpovědět nepravdivě (Skutil a Křováčková, 2006).

Postoje a latentní proměnné není možné zjišťovat přímo. Existuje několik způsobů zjišťování postojů. Jednou z nejvíce užívaných a propracovaných způsobů měření postojů je měření pomocí postojových škál. Pojem škála je užíván pro označení nástroje pro měření určité veličiny

Metody Likertovy škály jsou obecně známy. Autorem této metody je R. Likert, který vychází ze snahy oklasifikovat jednotlivé ukazatele postoje, nejčastěji verbální projevy, které patří ke zkoumanému tématu a umožňuje relativně spolehlivé hodnocení postoje. Jako ukazatel postoje k určitému sociálnímu objektu nám slouží odpovědi na řadu položek, které jsou odstupňovány na několikabodové stupnici, například pětibodové. Pak pouhý součet známek, hodnotících jednotlivé odpovědi nám umožní získat skóre, který ukáže postavení jedince na kontinuu postoje (Janoušek, 1986)

Pro získání dat bude tedy použita modifikovaná Likertova škála, která jak už bylo zmíněno, se standardně pro měření postojů používá, a to buď ke zjišťování míry spokojenosti, nebo souhlas respondentů s daným tvrzením. V tomto případě bude využito druhé varianty, tedy hodnocení míry souhlasu respondentům na pětibodové škále od souhlasím až po nesouhlasím.

4.3 Předvýzkum a tvorba výzkumného nástroje

K vytvoření kvalitního výzkumného nástroje proběhl předvýzkum mezi posluchačkami a posluchači dálkového studia učitelství 1. stupně základní školy v podobě užití asociačních technik. Tohoto předvýzkumu se zúčastnilo 21 studentek a studentů. Předpokladem je, že posluchači a posluchačky dálkového studia jsou buď již praktikující pedagožky a pedagogové či jsou adeptkami a adepty k vykonávání učitelské profese.

Těmto účastníkům předvýzkumu byl před začátkem vždy vysvětlen pojem homoparentální rodina, posléze měli volně napsat cokoli je k tématu napadlo. V dalším kroku dostali úkol napsat, co si o takovémto rodinném uskupení asi myslí prezident Zeman a v dalším kroku, co si asi myslí Elton John. V posledním kroku měli napsat jakákoli přídavná jména, která je k problematice napadala. Poslední úkol měl pomoci při vytvoření původně zamyšleného užití sémantického diferenciálu, od kterého bylo později upuštěno.

Tento předvýzkum byl velkým přínosem. Potvrdilo se, že téma homoparentality je opravdu téma, které vyvolává emoce, a to jak ty pozitivní, tak i negativní, lidé mají potřebu se k problematice vyjádřit, někteří z participantů si dokonce vyžádali více než

jeden arch papíru. Texty respondentek většinou korespondovaly s kritikou a obhajobou homoparentálních rodin a více méně se shodovaly s poznatky uváděnými v první části práce.

Z argumentů, které jsou popsány v první části této práce a vychází ze současného stavu poznání teorie homoparentality, z textů, které studenti a studentky napsali v rámci předvýzkumu, a jako zdroj inspirace také sloužil existující výzkum University Students' Attitudes Toward Same-Sex Parenting and Gay and Lesbian Rights in Portugal, (Costa, 2014), který byl vyhledán na webové stránce www.researchgate.net, tento výzkum probíhal na obyvatelstvu v Portugalsku, zde použité výroky byly přeloženy a upraveny, aby fungovaly pro české prostředí a českou mentalitu. Z tohoto poznání byl vytvořený soubor možných výroků a přidány výroky cílící přímo na učitele základních škol.

Následuje původní vytvořený seznam výroků.

1. *Gayové a lesby by neměli mít děti, protože je to hřích.*
2. *Homosexuální rodiče se nezajímají o dobro dítěte.*
3. *Děti ze stejnopohlavních rodin se častěji stávají obětmi šikany ve škole.*
4. *Děti ze stejnopohlavních rodin budou zmatené ohledně jejich vlastní sexuality.*
5. *Děti ze stejnopohlavních rodin nemají potřebné mužské a ženské vzory pro normální rozvoj.*
6. *Není přirozené, aby gayové a lesby měli děti.*
7. *Potíže stejnopohlavních rodin plynou zejména z předsudků společnosti.*
8. *Děti ze stejnopohlavních rodin jsou více tolerantnější.*
9. *Děti ze stejnopohlavních rodin lépe přijímají lidské odlišnosti.*
10. *Gayové a lesby mohou mít velkou touhu mít děti.*
11. *Homosexualita není morálně přijatelná.*
12. *Nevadilo by mi kamarádit s gayem nebo lesbou.*
13. *V dnešní době mají homosexuálové stejná práva jako heterosexuální lidé.*
14. *Stejnopohlavní manželství by nemělo být povoleno.*
15. *Není přirozené, aby homosexuálové měli děti.*
16. *Nevadí mi, aby homosexuálové měli stejná práva jako heterosexuální páry, ale manželství by mělo být pouze pro heterosexuální páry.*
17. *Homosexualita je otázka výběru/ rozhodnutí.*
18. *Rodiče se významně podílejí na sexuální orientaci svých dětí.*
19. *Homosexualitě se dá naučit z kontaktu s homosexuálními lidmi.*
20. *Homosexualita je otázkou biologie (hormonů nebo genetiky), nemůže být změněna.*
21. *Homosexualita je mentální nemoc.*
22. *Být homosexuál je stejně přirozené jako být heterosexuální.*
23. *Stejnopohlavní páry by neměly vychovávat děti.*
24. *Děti ze stejnopohlavních rodin se stávají obětmi šikany ve škole.*
25. *Děti ze stejnopohlavních rodin budou zmatené ohledně své vlastní sexuality.*
26. *Děti ze stejnopohlavních rodin nemají potřebné mužské a ženské vzory pro normální rozvoj.*

27. *Není přirozené, aby gayové a lesby měli děti.*
28. *Potíže stejnopohlavních rodin plynou zejména z předsudků společnosti.*
29. *Děti vyrůstající ve stejnopohlavních rodinách jsou tolerantnější.*
30. *Děti ze stejnopohlavních rodin lépe přijímají lidské odlišnosti.*
31. *Dítě potřebuje biologickou matku.*
32. *Homosexualita je otázkou rozhodnutí.*
33. *Rodiče se významně podílejí na sexuální orientaci svých dětí.*
34. *Být homosexuál je stejně přirozené jako být heterosexuál.*
35. *Homosexuálové by měli mít právo mít rodinu.*
36. *Gayové a lesby mohou mít velkou touhu mít děti.*
37. *Homosexualita je otázkou biologie (hormonů nebo genetiky), nemůže být změněna.*
38. *Je proti přírodě, aby pár stejného pohlaví měl děti.*
39. *Rodiče mají vliv na sexuální orientaci svých dětí.*
40. *Sexuální orientaci se lze v rodině naučit.*
41. *Vlastní matka je pro dítě nenahraditelná.*
42. *Problémy rodin tvořených stejnopohlavním párem plynou pouze z postojů společnosti.*
43. *Rozhodnutí stejnopohlavního páru vychovávat děti je sobecké.*
44. *Nevím, jak bych v roli učitele přistupoval k dítěti, které je vychováváno stejnopohlavním párem.*
45. *Nevím, jak bych v roli učitele přistupoval ke stejnopohlavnímu páru, který vychovává žáka v mé třídě.*

Tyto výroky byly roztříděny do několika skupin. Na základě této selekce byly odstraněny položky, které se pro výzkum nehodily, ať již z důvodu, že nemají přidanou hodnotu, anebo proto, že se mezi nimi vyskytuje přílišná shoda.

Úvodní pilotáž proběhla v rámci výuky předmětu základy metodologie/základy výzkumu ve společenských vědách. Studenti čtvrtého ročníku prezenčního studia pro 1. stupeň psali své komentáře k výroky. Výroky v záporném znění se ukázaly jako matoucí pro respondenty, dále některé výroky musely být více specifikovány, aby si je respondenti nemohli různě vykládat, některé výroky byly označeny jako zcela nevhodné.

Zbýlé výroky byly konzultovány s vedoucí práce a do dotazníku byly přidány sociodemografické otázky a otevřené otázky zjišťující respondentův vhlad do tématu o pojetí rodiny a rodičovství. Výroky byly přeformulovány do finální podoby (viz příloha).

Výroky zjišťující postoj respondentů jsou označeny buď jako výroky vyjadřující negativní postoj, nebo jako výroky vyjadřující pozitivní postoj, každé položce byl přiřazen příslušný číselný kvantifikátor, který označuje míru souhlasu jedince s touto položkou, v případě kladné položky jsme označili nejvyšší míru souhlasu známkou 5, v případě záporné položky jsme označili nejvyšší souhlas známkou 1. Tři další výroky v dotazníku taktéž identifikují postoj k homoparentalitě, ale nebylo je možné zahrnout do

celkového součtu postoje, byly vyjmuty, ale v dotazníku však zůstaly jako přínosné a zajímavé pro výzkum a jsou prezentovány odděleně.

Výroky mají být formulovány tak, aby osoby s různými názory opravdu odpovídaly různě (Janoušek, 1986.) Dotazník byl tedy ve finální fázi rozdělán čtyřem známým s rozdílným postojem k homoparentálním rodinám a potvrdil, že odpovídají odlišně.

Dotazník obsahuje celkem 25 položek (viz příloha). Vstupní část dotazníku se zaměřuje na oslovení respondentů, přiblížení výzkumu s žádostí o jeho vyplnění. Otázky 1.- 5. se ptají na osobnost respondenta – pohlaví, věk, město, ve kterém vyučují, rodinný stav a zda jsou sami rodiči. Tyto informace slouží k tomu, aby nám následně mohly pomoci objasnit případné souvislosti s osobními postoji respondentů. Otázky 6.- 7. jsou otevřené otázky a zachycují pohled respondentů na téma rodič a rodičovství. Otázka má za cíl zjistit vhléd respondenta do tématu. Otázky 9. – 10. se ptají respondenta, co ho napadne, když se řekne rodič a rodina. Otázka 11. zjišťuje, zda by si respondent dokázal představit vyrůstat v homoparentální rodině. Otázky 12. – 21. jsou výroky a respondent označoval na pětistupňové škále, do jaké míry s nimi souhlasí či nesouhlasí, výroky negativní a pozitivní se střídají. Tato rozmanitost brání respondentovi upadnout do stereotypu při identifikaci s danou problematikou. Závěrečné skóre se počítalo jako součet odpovědí pro každou z těchto položek. Otázky 22. – 25. jsou také výroky, které se ale nezařazují do sumy postoje. Na konci dotazníku dostali respondenti prostor se k tématu vyjádřit. Dotazník je vytvořen pro specifickou skupinu. Předpokladem je, že učitelé jsou absolventi vysokých škol a mají rozvinutou čtenářskou gramotnost.

4.4 Způsob sběru dat

Sběr dat probíhal po dobu přibližně tří měsíců od začátku ledna 2018 do konce dubna 2018. Dotazník byl administrován dvěma různými způsoby. Část dotazníků byla rozdáována v tištěné podobě a část byla zasílána přes email přímo do pracovních mailových schránek jednotlivých učitelů. Součástí mailu byl odkaz na dotazník vytvořený přes google dokumenty. Všechny tištěné vyplněné dotazníky byly také přepsány do google dokumentů pro usnadnění práce se získanými daty.

Dotazník byl respondentům předáván s upozorněním, že ho mají vyplňovat postupně a k otázkám se nevracet, z toho titulu, že v dotazníku je po respondentech vyžadováno vysvětlit pojem homoparentální rodina a ze zbytku dotazníku tato definice jasně vyplývá. Případně byli upozorněni, jak pracovat s výroky, aby nedocházelo

k nedorozumění.

4.5 Deskripce výzkumného souboru

Základní soubor představují všichni učitelé 1. stupně základní školy. Z časových možností a možností komunikace bylo osloveno 105 respondentů, respondenti byli oslovováni dvěma způsoby, osobně jim byl předán vytisknutý dotazník nebo jim byl zaslán email s odkazem. Návratnost vytisknutých dotazníků byla 100 %. Elektronicky zasláný dotazník byl ne vždy vyplněn a poslán zpět.

Výzkumný soubor tvoří 97 učitelů základních škol ve třech městech – Chotěboři – zástupce malého města, Hradci Králové – zástupce velkoměsta a Praze – zástupce světového velkoměsta.

Tabulka 1: Genderové rozložení

		Počet	Procentuální zastoupení
Pohlaví	Ženy	85	87,6 %
	Muži	12	12,4 %
	Celkem	97	100,0 %

Genderové rozložení ve výzkumu je určeno cílovou skupinou výzkumu. Na základních školách v České republice působí již tradičně více žen než mužů. Z důvodu nízkého výskytu mužů v daném oboru se dalo předpokládat, že většinou částí budou ženy. Statistiky vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro první pololetí roku 2017 uvádějí, že celkový podíl mužů z celkového počtu zaměstnanců regionálního školství je 14 % (www.msmt.cz, 2018).

Výzkumný vzorek tedy přibližně odpovídá skutečnému celkovému genderovému rozložení na základních školách v ČR. Zastoupení žen ve výzkumu bylo 87,6 % a zastoupení mužů bylo 12,4 % (viz tabulka 1).

Tabulka 2: Věková struktura

		Počet	Procentuální zastoupení
Věk	25–35 let	36	37,1 %
	36–45 let	24	24,7 %
	46-55 let	26	26,8 %
	56 a více let	11	11,3 %
	Celkem	97	100,0 %

Respondenti byli rozděleni do skupin dle věku (viz tabulka 2). Nejpočetněji byli zastoupeni respondenti ve věku 25-35 let, konkrétně jich bylo 37,1 % z celkového počtu respondentů. Další skupina od 36 do 45 let měla zastoupení 24,7 %, ve skupině od 46 do 55 let bylo 26,8 % respondentů a konečně ve skupině 56 let a starších bylo 11,3 % respondentů.

Pro srovnání je dále uvedena věková struktura učitelů regionálního školství podle statistiky vydané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro první pololetí roku 2017, jež uvádí následující věkové rozložení: do 35 let 18,5 %, od 36 do 45 let 29,8 %, od 46 do 55 let 31,2 % a od 56 let a výše 20,5 % (www.msmt.cz, 2018).

Ve výzkumném souboru největší skupinu tvoří mladí učitelé do 35 let, celkově v České republice je tato skupina nejméně početnou.

Tabulka 3: Místo působení respondentů

		Počet	Procentuální zastoupení
Město	Chotěboř	32	33,0 %
	Hradec Králové	37	38,1 %
	Praha	28	28,9 %
	Celkem	97	100,0 %

Výzkumný vzorek z každého ze tří měst měl být záměrně stejně velký, rozložení zástupců z jednotlivých měst však není zcela přesné a liší se lehce v počtu respondentů (viz tabulka 3). Nejvíce respondentů je z Hradce Králové a to 37 respondentů, dále z Chotěboře tedy 32 respondentů a nejméně respondentů bylo z Prahy, a to 28 respondentů. Respondenti jsou běžní učitelé základních škol ze tří měst, která jsou vybrána z důvodu jejich rozdílného charakteru. Třetina respondentů učí na základní škole v Praze, hlavním městě České republiky s počtem 1 294 513 obyvatel (Český statistický úřad, 2018), třetina působí na základních školách v Hradci Králové, město se 90 266 obyvateli (místopisy.cz, 2018) a třetina pracuje v Chotěboři, malém městě na Vysočině – počet obyvatel 9 236 (místopisy.cz, 2018). Počet respondentů byl určen počtem vrácených dotazníků z Chotěboře, kde jsou pouze dvě základní školy, a proto byl možný počet respondentů značně omezen.

Tabulka 4: Rodinný stav respondentů

		Počet	Procentuální zastoupení
Rodinný stav	Svobodný/ná	26	26,8 %
	Ženatý/vdaná	45	46,4 %
	Rozvedený/ná	25	25,8 %
	Vdovec/vdova	1	1,0 %
	Celkem	97	100,0 %

Největší skupina respondentů jsou vdané ženy a ženatí muži (viz tabulka 4). Konkrétně takto odpovědělo 45 respondentů, to je 46,4 %. Druhou nejčastější odpovědí bylo svobodná/ý, celkem tuto odpověď zvolilo 26 respondentů, tedy 26,8 %. Rozvedených je ve výzkumném vzorku celkem 25 tedy 25,8 %. Jako vdova/vdovec se označil pouze jeden respondent. Při analýze dat nebylo s tímto údajem pracováno, protože jeho zastoupení není dostatečně velké.

Tabulka 5: Rodičovství respondentů

		Počet	Procentuální zastoupení
Rodiče	Ano	75	77,3 %
	Ne	22	22,7 %
	Celkem	97	100,0 %

Ze všech oslovených respondentů jsou 77,3 % již rodiči (viz tabulka 5). Toto číslo pravděpodobně souvisí i se specifikem učitelského povolání. Z podstaty věci si učitelskou profesi vybírají lidé, kteří mají vztah k dětem a učitelé se nemusí rozhodovat mezi rodinou a kariérou. Bezdětných je ve výzkumném souboru 22,7 %, toto číslo je determinováno věkovým zastoupením a rodinným stavem respondentů.

Tabulka 6: Zkušenost s neheterosexuálně orientovanou osobou

		Počet	Procenta
Zkušenost	Ano	73	75,3 %
	Ne	21	21,6 %
	Nevím	3	3,1 %
	Celkem	97	100,0 %

Tabulka 7: Zkušenost se stejnopohlavním párem

		Počet	Procenta
Zkušenost	Ano	48	49,5 %
	Ne	46	47,4 %
	Nevím	3	3,1 %
	Celkem	97	100,0 %

Celých 75 % respondentů uvedlo, že znají nebo se někdy setkali s neheterosexuálně orientovanou osobou, pouze 22 % tvrdí, že nikoho takového neznají a 3 % respondentů uvedlo, že neví, zda člověka neheterosexuálně orientovaného znají nebo ne (viz tabulka 6). Při otázce, zda se znají stejnopohlavní pár, odpovídalo ano 49,5 % respondentů. Ne odpovědělo 47,4 %. Odpověď neví zvolilo 3,1 % respondentů (viz tabulka 7).

4.6 Analýza a interpretace výsledků

Následující kapitola odpovídá na výzkumné otázky a shrnuje výsledky výzkumu. V úplném závěru jsou zaznamenány konkrétní odpovědi respondentů v otevřených otázkách nebo v jejich poznámkách k tématu, protože tyto názory osvětlují výsledky výzkumu a pomáhají nám proniknout hlouběji pod povrch a motivaci respondentů.

4.6.1 Postoje respondentů k homoparentálním rodinám

Výroky o postojích byly v dotazníku otázky číslo 12–21. Tyto výroky byly kvantifikovány podle toho, zda vyjadřují pozitivní, či negativní postoj. Pokud respondent souhlasil, získal 1 bod, pokud spíše nesouhlasil, získal 2 body, ambivalence 3 body, spíše nesouhlasím 4 body, za nesouhlasím získal respondent 5 bodů. V programu EXCEL byla vypočítána jejich SUMA. Minimální možný získaný skóre byl 9, maximální možný získaný skóre se rovnal 50. Čím vyšší skóre, tím pozitivnější je postoj respondenta. Pro identifikaci úrovně postojů bylo navrženo následující rozpětí skóre: 9–17 = extrémně negativní postoje; 18–26 = vysoce negativní postoje; 25–34 = středně negativní postoje; 35–41 = mírně negativní postoje; 42–50 = zanedbatelně negativní postoje/pozitivní postoje.

Tabulka 8: Statistika součtu otázek 12–21

Statistika		
SUMA bodů otázek 12-21		
N	Platných	97
	Chybí	0
Průměr		37,72
Medián		38,00
Směrodatná odchylka		8,481
Minimum		16
Maximum		50
Percentily	25 %	32,00
	50 %	38,00
	75 %	44,50

Nejnižší skór, který respondenti měli, byl 16 (nejnižší možný byl 9), nejvyšší skór byl celých 50 (viz tabulka 8).

Průměrná hodnota byla 37,72, to znamená, že většina učitelů má nemá zcela pozitivní postoj a průměrný postoj je mírně negativní. Názorovou nevyrovnanost můžeme vidět na vypočtené směrodatné odchylce, která činí 8,41. Z toho vyplývá, že postoj učitelů k homoparentalitě není jednotný. Celých 25 % respondentů mělo skór menší než 32, dokonce 50 % respondentů mělo menší skór než 38. A 75 % respondentů pak mělo menší skór než 44,5.

Tabulka 9: Konzistence a reliabilita

Reliabilita	
Cronbachova alfa	Počet položek
,877	10

Pro zjištění míry, úrovně, stupně vnitřní konzistence a reliability byla vypočtena Cronbachova alfa. Cronbachova alfa nabývá hodnoty v rozmezí 0 až 1, přičemž hodnota 0,7 a více znamená vysokou konzistenci a reliabilitu. Pro položky v 12–21 vyšla hodnota 0,877, to odpovídá vysokému stupni reliability a vysoké vnitřní konzistenci položek (viz tabulka 9). Vzhledem ke zjištěným hodnotám je možné konstatovat, že škála vykazuje vysoké hodnoty spolehlivosti a jejich přesnost je pro využití v pedagogickém výzkumu dostatečná.

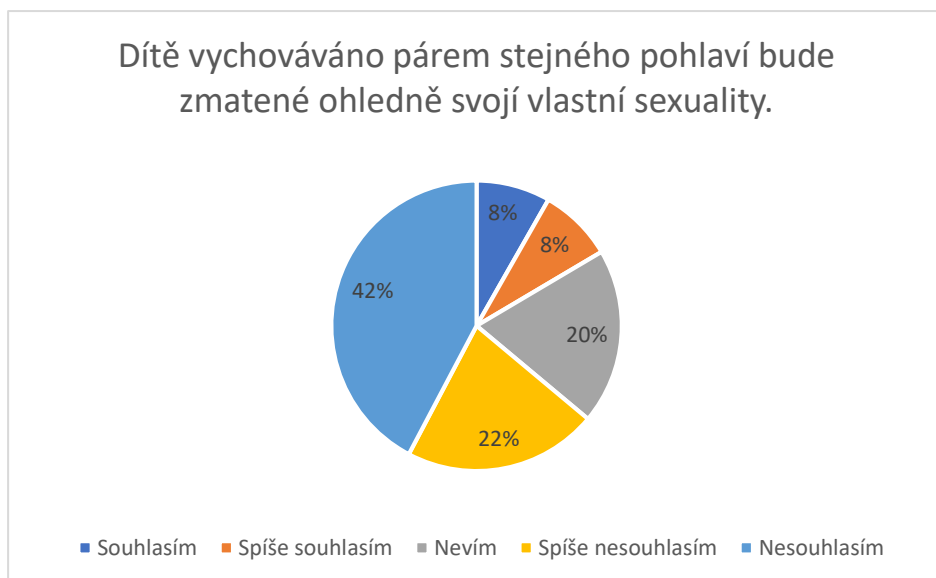
Také nás zajímalo, jaký mají jednotlivé položky testu vliv na celkovou reliabilitu testu.

Tabulka 10: Konzistence a reliabilita jednotlivých položek

	Cronbachova alfa, pokud je položka smazána
Je proti přírodě, aby pár stejného pohlaví měl děti.	,877
Je v pořádku, aby gayové a lesby měli děti.	,851
Dítě vychováváno párem stejného pohlaví bude zmatené ohledně své vlastní sexuality.	,855
Rodiče mají vliv na sexuální orientaci svých dětí.	,874
Sexuální orientaci se lze naučit.	,879
Dítěti vychovávanému stejnopohlavním párem (v homoparentální rodině) chybí mužský/ženský vzor pro normální rozvoj.	,865
Dítě vychovávané stejnopohlavním párem nemá představu, jak funguje rodina tvořená heterosexuálním párem.	,874
Rozhodnutí stejnopohlavního páru vychovávat děti je sobecké.	,852
Rodiny tvořené stejnopohlavním párem a potomky (homoparentální rodiny) fungují stejně dobře jako jiné rodiny.	,858
Stejnopohlavní páry mohou být dobrými rodiči.	,861

Výpočet Cronbachovy alfy byl opakován s tím, že byly postupně vynechány jednotlivé položky a bylo sledováno, zda po jejich vynechání Cronbachova alfa klesá, či vzrůstá (viz tabulka 10). Pokud po vyjmutí některé položky reliabilita testu vzrůstá, je účelné ji vynechat. Jak je patrné z tabulky po vyjmutí jednotlivých položek, reliabilita výrazně neklesá ani nevzrůstá.

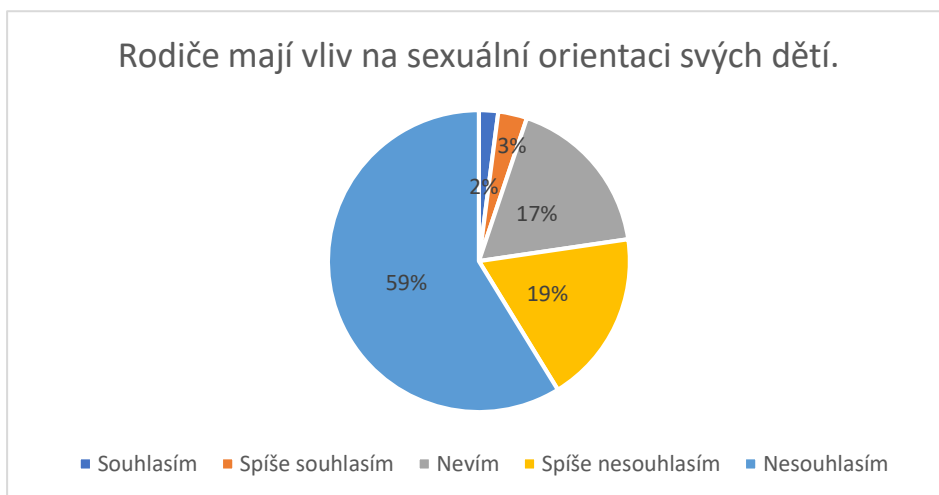
Následují některé konkrétní výroky, z kterých byl vyhodnocován celkový postoj respondentů. Aby bylo lépe přiblíženo, jakým způsobem učitel a učitelky odpovídali. Z výroků, které byli v součtu hodnoceny, byly vybrány některé konkrétní zajímavé výroky. Je na nich demonstrováno, jakým způsobem výroky fungovaly.

Graf 1: Dítě vychováváno v homoparentální rodině bude zmatené ohledně svojí vlastní sexuality

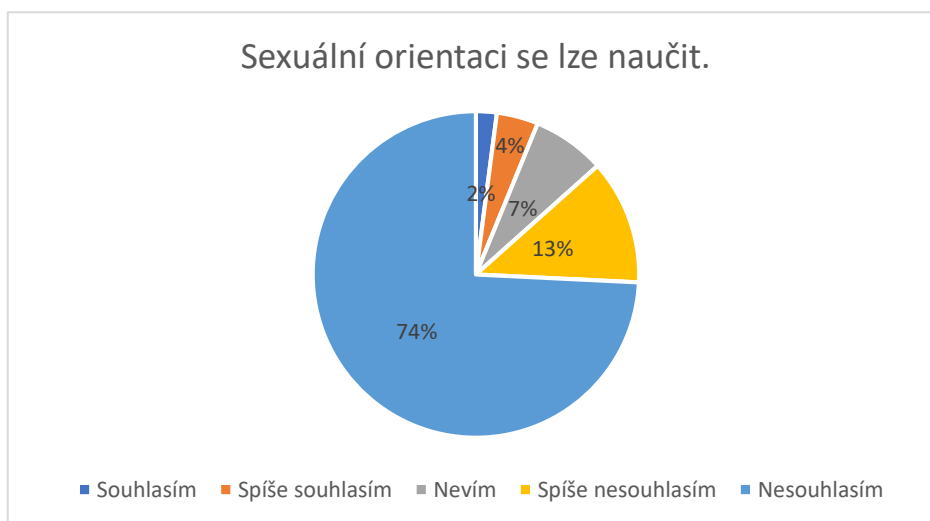
Jak je zmíněno v první části práce, z výzkumů, které byly prováděny v různých odvětvích vyplývá, že homosexuální preference, ať už citová nebo sexuální se nedá naučit a není „nakažlivá“. Počet neheterosexuálních dětí v homoparentální rodině odpovídá běžné statistice, stejně jako v heteroparentální rodině může vyrůst homosexuál. Homoparentální rodiče jsou často ke svým dětem otevřenější při otázkách sexuality a ukazují jim veškeré možnosti.

Většina respondentů výzkumu nesouhlasí či spíše nesouhlasí s tím, že dítě by mělo být zmatené ohledně své vlastní sexuality. 20 % respondentů neví a pouze 8 % respondentů se domnívá, že takovéto dítě bude rozhodně zmatené ohledně své sexuality, dalších 8 % uvedlo, že s výrokem spíše souhlasí (viz graf 1).

Graf 2: Rodiče mají vliv na sexuální orientaci svých dětí

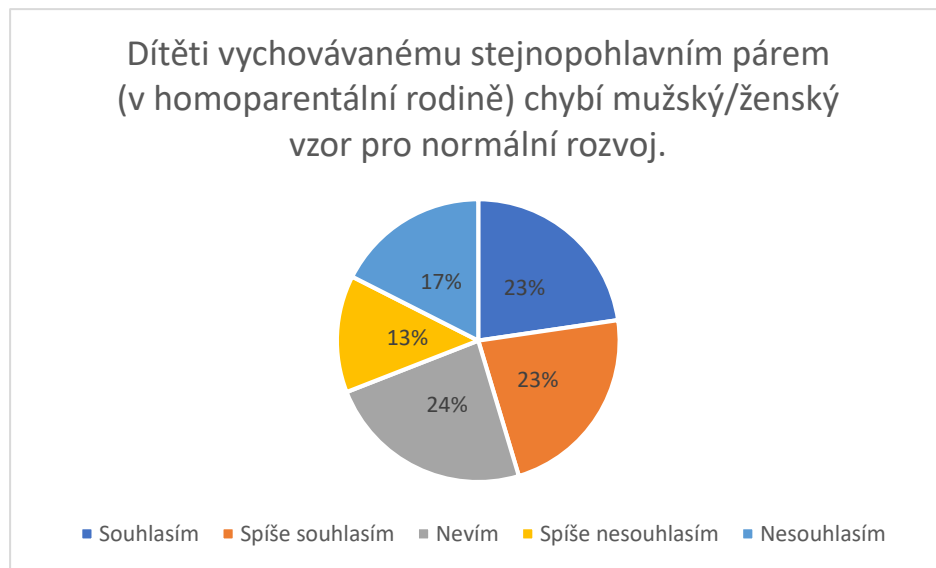
Nadpoloviční většina respondentů se nedomnívá, že rodiče mají vliv na sexuální orientaci svých dětí. Takto odpovědělo konkrétně 56 % respondentů, možnost spíše nesouhlasí zvolilo 19 % respondentů. 17 % respondentů uvedlo, že neví. Pouhá 2 % respondentů s výrokiem souhlasí a 3 % respondentů spíše souhlasí (viz graf 2).

Graf 3: Sexuální orientaci lze naučit

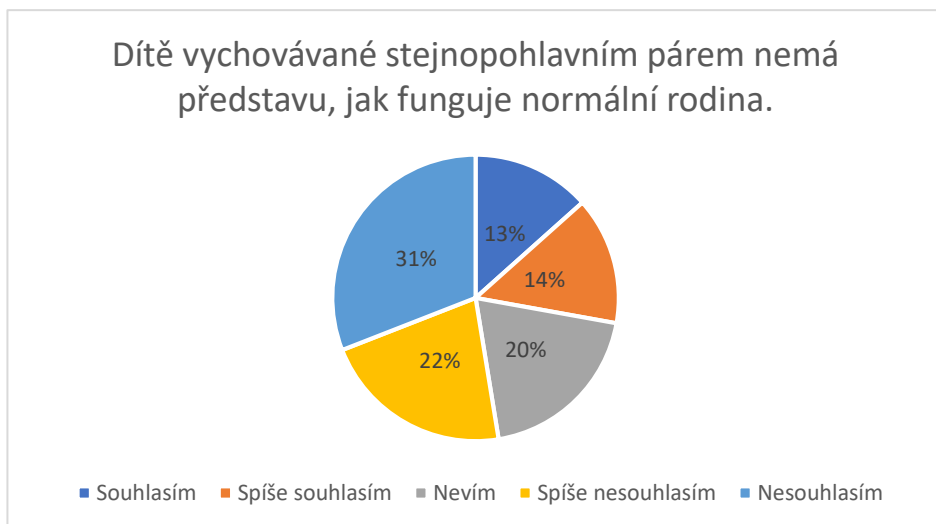
Bezmála tři čtvrtiny respondentů, konkrétně 74 % nesouhlasí s tím, že sexuální orientaci lze naučit, 13 % spíše nesouhlasí. Tento výsledek je zajímavý v porovnání s výsledky předchozího výroku, kdy s výrokiem rodiče mají vliv na sexuální orientaci svých dětí nesouhlasilo 56 %. Z logiky věci, pokud se sexuální orientaci nelze naučit není možné, aby rodiče měli vliv na sexuální orientaci dětí. Heterosexuálním

rodičům mohou vyrůstat homosexuální potomci a naopak (viz graf 3).

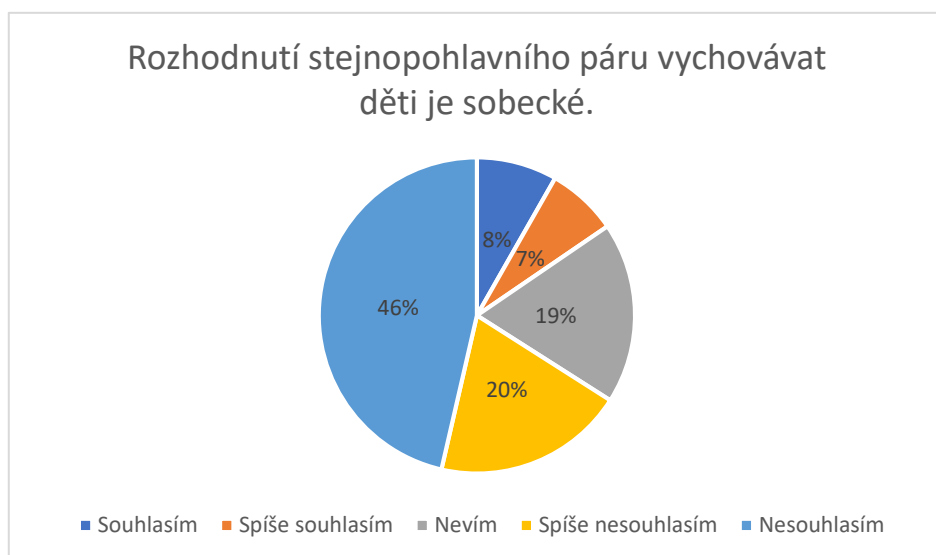
Graf 4: Dítěti vychovávanému v homoparentální rodině chybí mužský/ženský vzor pro normální rozvoj

Výrok, že dítěti vychovávanému v homoparentální rodině chybí mužský/ženský vzor pro normální rozvoj, by byl platný za předpokladu, že homoparentální rodiny jsou izolovány od zbytku světa. Děti přejímají vzory nejen rodiny, ale také ze svého okolí – od učitelů, příbuzných, kamarádů, vedoucích zájmových aktivit, rodinných přátel a také z médií. Dělna práce a nastavené role jsou individuální v každé rodině. 23 % respondentů souhlasí s tím, že dítěti vychovávanému v homoparentální rodině chybí mužský/ženský vzor pro normální rozvoj a dalších 23 % s tímto výrokem spíše souhlasí. Představy společnosti bývají heteronormativně idealizovány (viz graf 4).

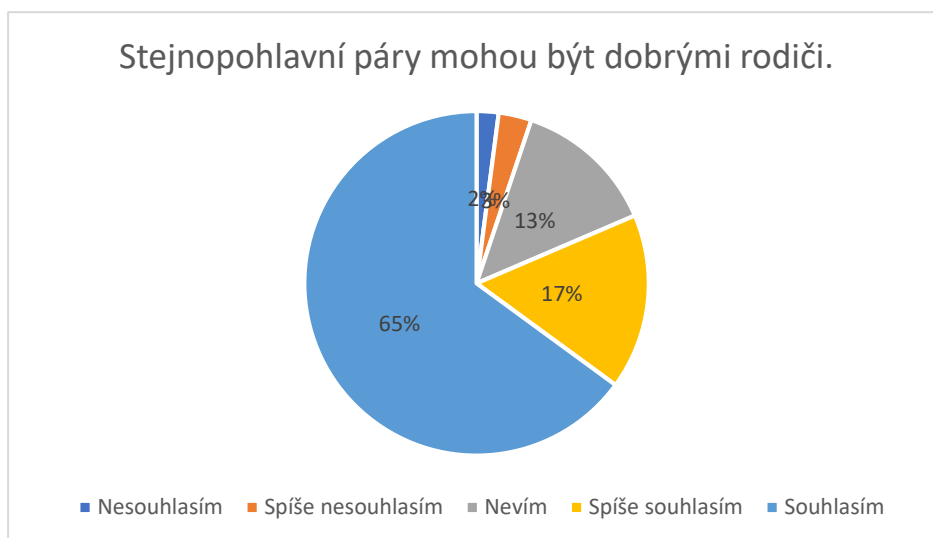
Graf 5: Dítě vychovávané v homoparentální rodině nemá představu, jak funguje normální rodina

Homoparentální rodiny se musí postarat o chod domácnosti stejně jako heteroparentální rodiny. Často jsou tyto rodiny stabilnější, protože již při získání dítěte museli překonat mnohem více překážek. S výrokem, že dítě vyrůstající v homoparentální rodině nemá představu, jak funguje normální rodina, nesouhlasí 31 % respondentů, 22 % spíše nesouhlasí. Možnost nevím zvolilo 20 % respondentů. S výrokem spíše nesouhlasí 14 % a nesouhlasí 13 % respondentů (viz graf 5).

Graf 6: Dítě vychovávané párem stejného pohlaví bude zmatené ohledně své vlastní sexuality

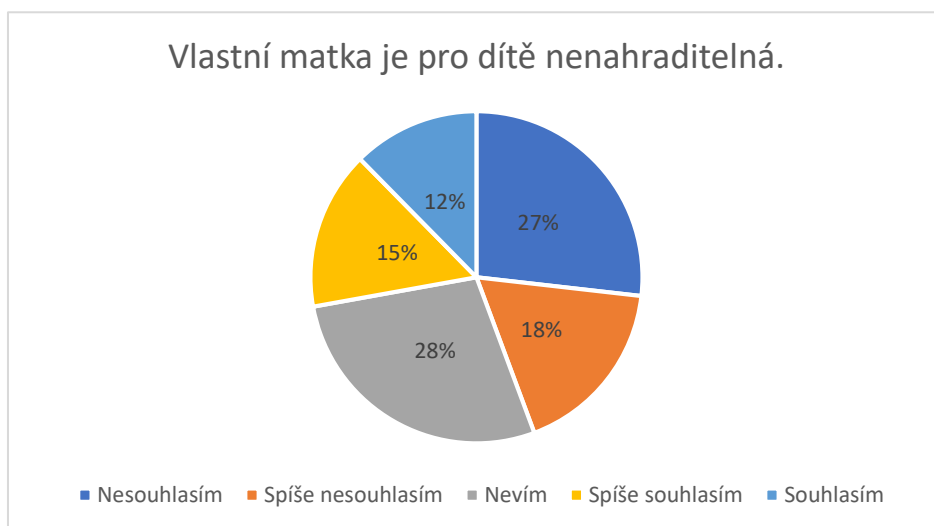
S tím, že dítě vychovávané v homoparentální rodině bude zmatené ohledně své sexuality, nesouhlasí 46 % respondentů a další 20 % spíše nesouhlasí. 19 % označilo možnost nevím. 7 % s tímto výrokem spíše souhlasí a 8 % spíše nesouhlasí (viz graf 6).

Graf 7: Stejnopohlavní páry mohou být dobrými rodiči

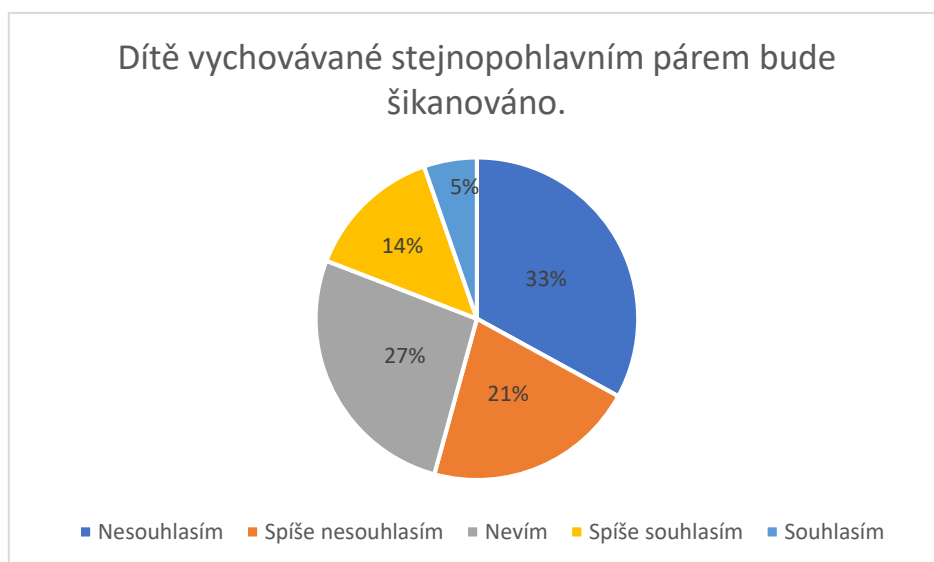
Velká část respondentů, celých 65 % souhlasí s tím, že stejnopohlavní páry mohou být dobrými rodiči, dalších 17 % spíše souhlasí, 13 % neví a jen 3 % spíše nesouhlasí a 2 % nesouhlasí (viz graf 7).

Vybrané otázky, které identifikují postoj k homoparentalitě, ale nebylo možné zahrnout do celkového součtu postoje, byly vyjmuty a jsou zde prezentovány samostatně. Následující výroky nebyly kvantifikované, nejsou zařazené do celkového postoje respondentů, ale zjišťují samostatný postoj na konkrétní skutečnosti související s tématem výzkumu.

Graf 8: Vlastní matka je pro dítě nenahraditelná

Zajímavý je pohled na otázku nenahraditelnosti vlastní matky pro dítě, což je jeden z argumentů kritiky homoparentálních rodin, především těch, kde zastávají rodičovskou funkci dva muži. Zde se jedná o otázku natolik složitou, že není překvapivé, že největší procento 28 % respondentů zvolilo odpověď neví. Další nejčastější odpovědí bylo nesouhlasím u 27 % a 18 % spíše nesouhlasí. 12 % respondentů souhlasí s tím, že vlastní matka je nenahraditelná a 15 % spíše souhlasí (viz graf 8). Jisté je, že dítě k životu potřebuje především lásku. Ne vždy je biologická matka ta, která mu ji dává.

Graf 9: Dítě vychovávané v homoparentální rodině bude šikanováno

Další výrok se zajímal o to, zda pedagogové spatřují fakt, že dítě vyrůstá v homoparentální rodině jako riziko k možné šikaně dítěte. Společnou charakteristikou lidí, kteří se stávají obětmi šikany bývá jejich odlišnost vůči zbytku skupiny. To, že jsou někteří žáci a žákyně považováni za odlišné, vyplývá z toho, že je okolí považuje za odlišné, ne že oni sami skutečně odlišní jsou. Také šikana z homofobních důvodů není ničím neobvyklým (Smetáčková, Braun, 2009).

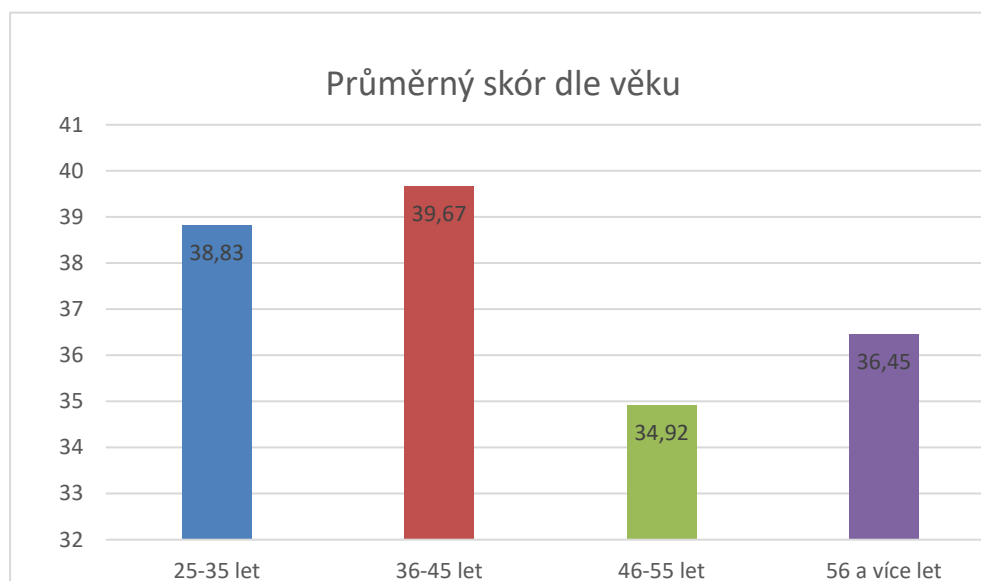
33 % učitelů nesouhlasí s tím, že by dítě vyrůstající v homoparentální rodině mělo být obětí šikany, 21 % s tímto výrokem spíše nesouhlasí. Celých 21 % zvolilo možnost nevím. Spíše souhlasím vybralo 14 % učitelů a pouhých 5 % respondentů se domnívá, že takovéto dítě bude obětí šikany (viz graf 9).

4.6.2 Věk a postoj k homoparentálním rodinám

Ovlivňuje věk postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

Tabulka 11: Věk a postoj

Deskripce						
SUMA bodů otázek 12-21						
	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Standardní chyba	Interval spolehlivosti	
					Dolní hranice	Horní hranice
25–35 let	36	38,83	9,182	1,530	35,73	41,94
36–45 let	24	39,67	8,616	1,759	36,03	43,30
46–55 let	26	34,92	8,030	1,575	31,68	38,17
55 a více let	11	36,45	5,279	1,592	32,91	40,00
Celkem	97	37,72	8,481	,861	36,01	39,43

Graf 10: Průměrný skór dle věku

Čím vyšší skór, tím pozitivnější je postoj dané věkové skupiny učitelů k homoparentálním rodinám. Nejvyšší skór má skupina ve věkovém rozmezí 36-45 let, konkrétně 39,67 z maximálního počtu 50. Po této skupině nejvíce měla nejmladší skupina respondentů od 25 do 35 let se skórem 38,83. Respondenti nad 56 let měli průměrný skór 36,45. Nejmenší skór, a tedy nejméně pozitivní postoj měli učitelé od 46 do 55 let (viz tabulka 11, graf 10). Lze vidět, že průměr všech věkových skupin je mírně negativní.

Tabulka 12: ANOVA Věk a postoj

Analýza rozptylu

SUMA bodů otázek 12-21

	Součet čtverců	df	Průměrný čtverec	F	Sig.
Mezi skupinami	356,578	3	118,859	1,688	,175
Uvnitř skupin	6548,907	93	70,418		
Celkem	6905,485	96			

Pro ověření variability byla vypočítaná analýza rozptylu (viz tabulka 12). Vztah počítaný z dat získaných ve výzkumu mezi věkem učitelů a postojem učitelů na

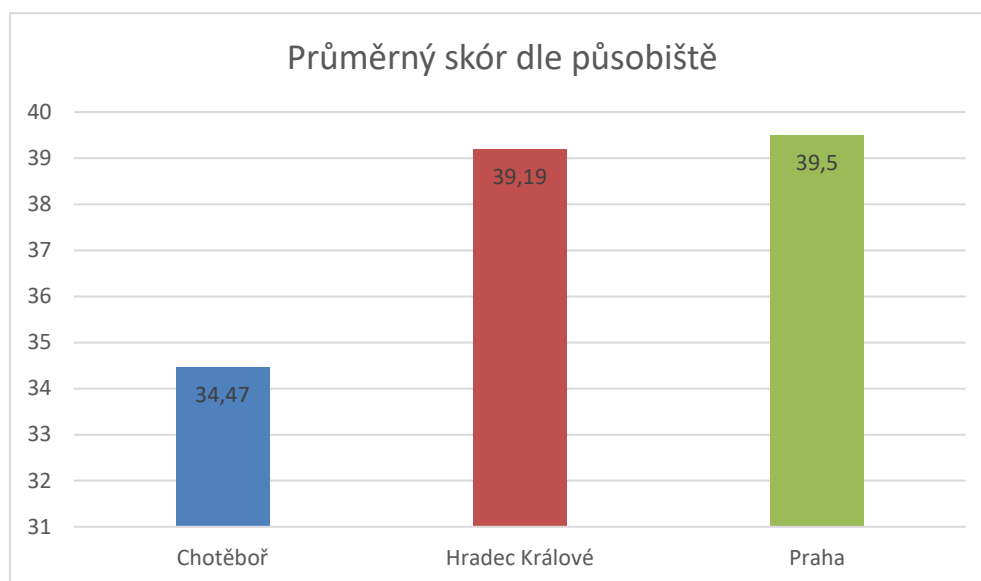
homoparentalitu nevyšel signifikantní (p-hodnota 0,175). Proto nemůžeme říci, že věk měl vliv na postoj učitelů k fenoménu homoparentálních rodin. Nedošlo tedy k potvrzení ani vyvrácení tohoto vztahu.

4.6.3 Působíště a postoj k homoparentálním rodinám

Ovlivňuje postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin, zda působí v Praze, Hradci Králové nebo v Chotěboři?

Tabulka 13: Působíště a postoj

Deskripce						
SUMA bodů otázek 12-21						
	N	Průměr	Směrodatná odchylka	Standardní chyba	Interval spolehlivosti	
					Dolní hranice	Horní hranice
Chotěboř	32	34,47 %	8,681	1,535	31,34	37,60
Hradec Králové	37	39,19 %	7,827	1,287	36,58	41,80
Praha	28	39,50 %	8,293	1,567	36,28	42,72
Celkem	97	37,72 %	8,481	,861	36,01	39,43

Graf 11: Průměrný skór dle působiště

Praha je hlavním městem České republiky, je světové velkoměsto, žije zde přes milion obyvatel. Je to město, kde se každoročně koná gay pride, což je pochod za podporu LGBT+ lidí a další akce, která mají za cíl LGBT osvětu. Žije zde hodně cizinců a různých typů lidí. Také ze statistik, například těch volebních, vyplývá, že Praha je často názorově odlišná od zbytku republiky. Bylo tedy očekáváno, že postoj učitelů působících v Praze bude nejvíce pozitivní, a to se také potvrdilo. Průměrný dosažený skór pražských učitelů je 39, 5 bodu z možných 50, což patří do skupiny mírně negativního postoje (viz graf 11).

Dalším městem, ve kterém výzkum probíhal je velkoměsto Hradec Králové. Toto město má téměř 100 000 obyvatel a jedná se o moderní krajské město. Výsledkem nezaostává za Prahou s nepatrně menším průměrným skórem 39, 19 bodu.

Posledním městem byla Chotěboř. Malé město na Vysočině s počtem obyvatel kolem 10 000. Dle očekávání byl průměrný skór postoje učitelů k homoparentálním rodinám nižší než skór průměrný a nižší než v Praze i Hradci Králové. Chotěboř dosáhla skóru 34, 47, její postoj je tedy výrazně negativnější a celkově se řadí mezi středně negativní postoje.

Bylo zjištěno, že různorodost těchto tří měst má vliv na postoj učitelů základní školy k homoparentálním rodinám. V Praze je postoj k homoparentalitě nejpozitivnější, následuje Hradec Králové a jako nejméně pozitivní postoj mají učitelé z Chotěboře.

Tabulka 14: ANOVA Působíště a postoj

Analýza rozptylu

SUMA bodů otázek 12-21

	Součet čtverců	df	Průměrný čtverec	F	Sig.
Mezi skupinami	506,840	2	253,420	3,723	,028
Uvnitř skupin	6398,644	94	68,071		
Celkem	6905,485	96			

Po vypočtení analýzy rozptylu (viz tabulka 14), je prokázán rozdíl mezi průměry postojů mezi jednotlivými městy. Tento vztah je signifikantní (p-hodnota 0,028). Můžeme tedy konstatovat, že vliv obce na postoj učitelů k homoparentálním rodinám je statisticky významný a má na problematiku vliv.

Tabulka 15: Post Hoc test 1 Působíště a postoj**Post Hoc Testy**

Mnohonásobné porovnání

Závislá proměnná: SUMA bodů otázek 12-21

LSD

(I) Ve kterém městě učíte?	(J) Ve kterém městě učíte?	Průměrný rozdíl (I-J)	Standardní chyba	Sig.
Chotěboř	Hradec Králové	-4,720*	1,992	,020
	Praha	-5,031*	2,135	,021
Hradec Králové	Chotěboř	4,720*	1,992	,020
	Praha	-,311	2,067	,881
Praha	Chotěboř	5,031*	2,135	,021
	Hradec Králové	,311	2,067	,881

Tabulka 16: Post Hoc test 2 Působíště a postoj

Mnohonásobné porovnání

Závislá proměnná: SUMA bodů otázek 12-21

LSD

(I) 3_Ve kterém městě učíte?	(J) 3_Ve kterém městě učíte?	Interval spolehlivosti	
		Dolní hranice	Horní hranice
Chotěboř	Hradec Králové	-8,68	-,77
	Praha	-9,27	-,79
Hradec Králové	Chotěboř	,77	8,68
	Praha	-4,41	3,79
Praha	Chotěboř	,79	9,27
	Hradec králové	-3,79	4,41

*. Průměrný rozdíl je statisticky výrazný na úrovni 0,05

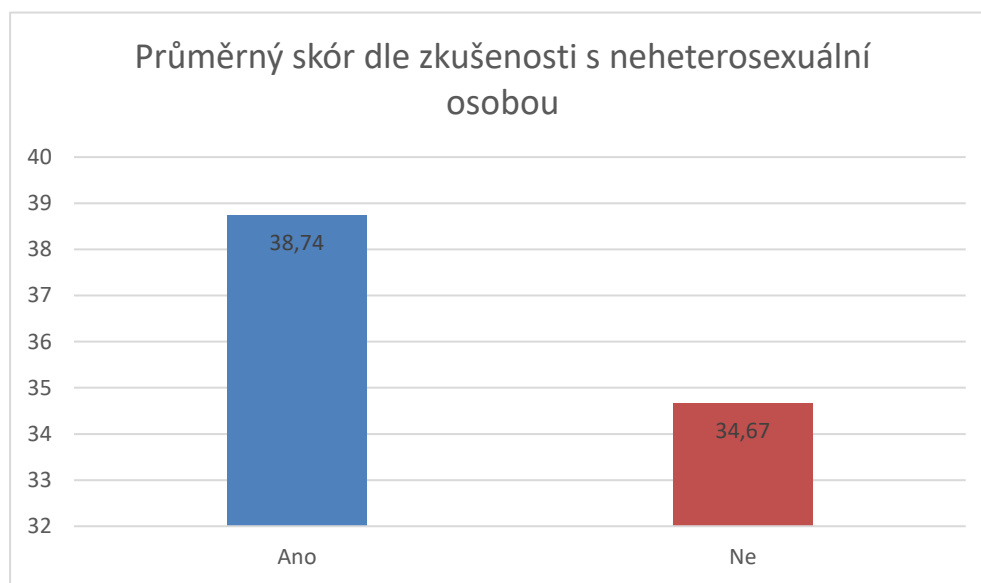
Na základě post hoc testu bylo zjištěno, že mezi průměry měst Praha a Hradec Králové není rozdíl. U všech ostatních párů je rozdíl statisticky signifikantní.

4.6.4 Ovlivňuje zkušenost s osobou homosexuálně orientovanou nebo stejnopohlavním párem postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

Tabulka 17: Zkušenost a postoj

Statistika skupin

	Znáte osobně osobu neheterosexuálně orientovanou?		Průměr	Standardní odchylka
	Ano	Ne		
SUMA bodů otázek 12-21	73	21	38,74	8,141
			34,67	9,248

Graf 12: Průměrný skór dle zkušenosti

Z grafu vyplývá, že respondenti, kteří uvedli, že se již někdy setkali s někým neheterosexuálně orientovaným, získali vyšší skór a mají tedy pozitivnější postoj než respondenti, kteří uvedli, že nikoho takového neznají (viz tabulka 17, graf 12). Respondenti, kteří se již s osobou neheterosexuálně orientovanou setkali, dosáhli průměrného skóru 38,74, hodnoty mírně negativního postoje, zatímco respondenti, kteří

se s nikým takovým nesetkali mají průměrný skóre 34,67, jejich postoj těsně vychází jako středně negativní.

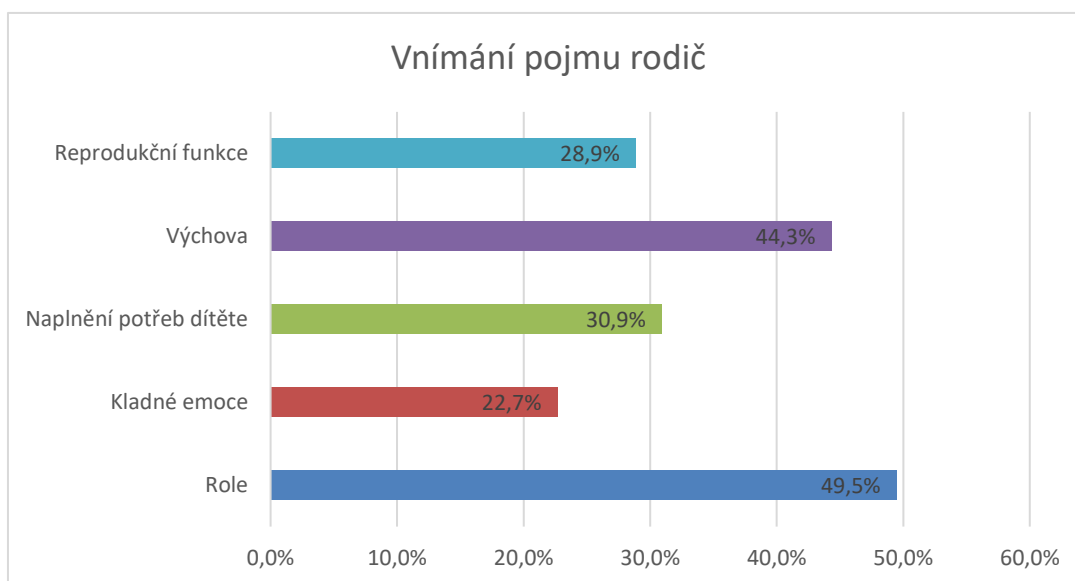
Tabulka 18: Test nezávislých vzorků

Test nezávislých vzorků			
t-test rovnost průměrů			
	df	Sig. (2-tailed)	Průměrný rozdíl
SUMA bodů otázek 12-21 Předpokládané rovné odchylky	92	,053	4,073
Nepředpokládané rovné odchylky	29,503	,078	4,073

Pomocí Levenova testu byla zjištěna homogenita rozptylu, a proto byl použit t-test se shodnými rozptyly (viz tabulka 18). Tento test vyšel statisticky nesignifikantní (p-hodnota 0,053). Rozdíl sice nevyšel statisticky významný, ale opravdu těsně. Je proto možné, že nesignifikantnost je způsobena příliš malým počtem respondentů a při větším počtu respondentů by byl statistický rozdíl prokázán. Ve výzkumech zajímavých se o postoj k homosexuálům tento faktor vliv má (Hlad'o, 2015).

4.6.5 Rodina

Jak učitelé vnímají pojem rodič?

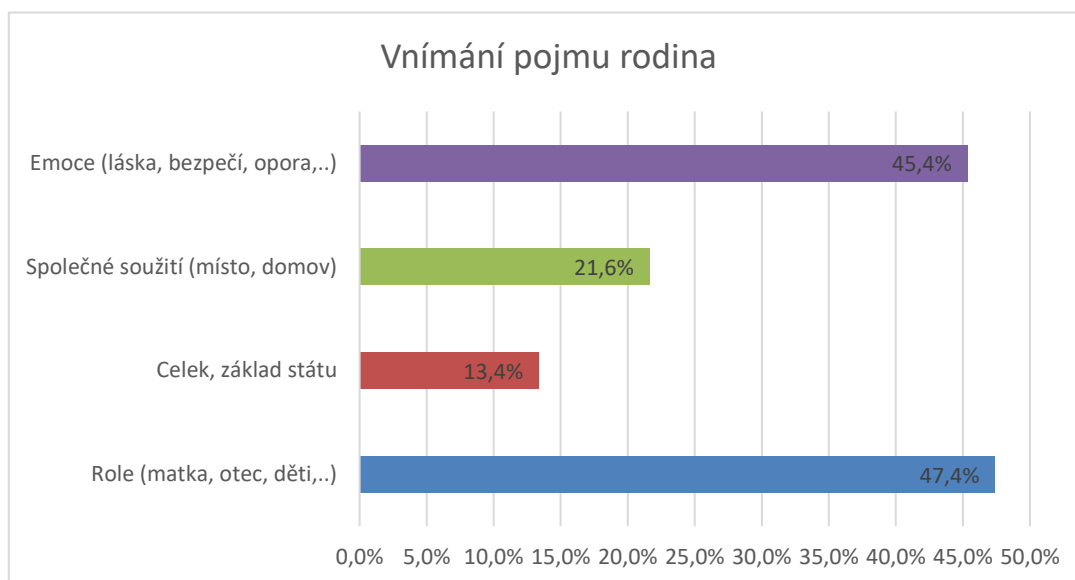

Graf 13: Vnímání pojmu rodič

Tato položka v dotazníku byla otevřená. Učitelé měli napsat, co je napadne, když se řekne rodič. Někteří respondenti zachytili více kategorií. Odpověď na tuto otázku je vícečetná, proto součet procent v grafu nedává 100 % (viz graf 13).

Nejčastěji, konkrétně 49,5 % respondentů nejčastěji psali **matka, otec** nebo **muž a žena**, tyto odpovědi jsou vloženy do kategorie sociální role. Další častou odpovědí, kterou uvedlo 44,3 % respondentů, byla slova související s výchovou dítěte jako například odpovědnost, starání se o dítě, vychovávání, dokonce rodičovské schůzky, povinnost i únava. Skutečnost, že podmínkou rodičovství je mít děti uvedlo 28,9 % respondentů. 30,9 % respondentů napsala slovní spojení, související se zajišťováním potřeb dítěte včetně bezpečí dítěte. Nejméně byly zmíněny kladné emoce a pocity, slova jako láska, sounáležitost, štěstí. Kladné pocity si s pojmem rodič spojuje jen 22,7 % respondentů (viz graf 13).

Jak učitelé vnímají pojem rodina?

Graf 14: Vnímání pojmu rodina

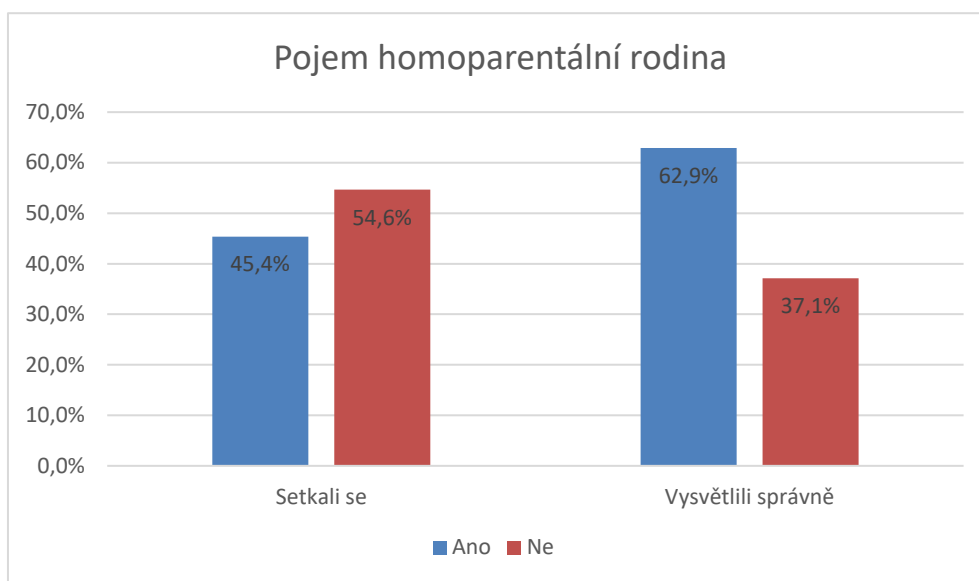
Otázka, co vás napadne, když se řekne rodina byla stejně jako předchozí otázka otevřená. Odpověď na tuto otázku je vícečetná, proto součet procent v grafu nedává 100 % (viz graf 14).

Sociální role v rodině jako otec, matka, dítě případně rodiče a dítě si vybavilo 47,4 % respondentů. Kladné emoce a pozitivní pocity si s rodinou spojilo 45,4 % respondentů, zaznívala zde slova jako láska, bezpečí, vzpomínky, opora, sounáležitost. 21,6 % respondentů si rodinu spojuje s pojmem domov s místem, kde je lidem dobře, hnízdem, útočištěm. Skupina lidí, celek, základní jednotka státu – slovy vyjadřující jednotu popsalo rodinu celkem 13,4 % respondentů (viz graf 14).

Zajímavé je, že na rozdíl od pojmu rodič, žádný respondent nezmínil v souvislosti s pojmem rodina žádné povinnosti ani nic negativního.

4.6.6 Pojem homoparentální rodina

Setkali se učitelé pojem homoparentální rodina a dokáží ho vysvětlit?

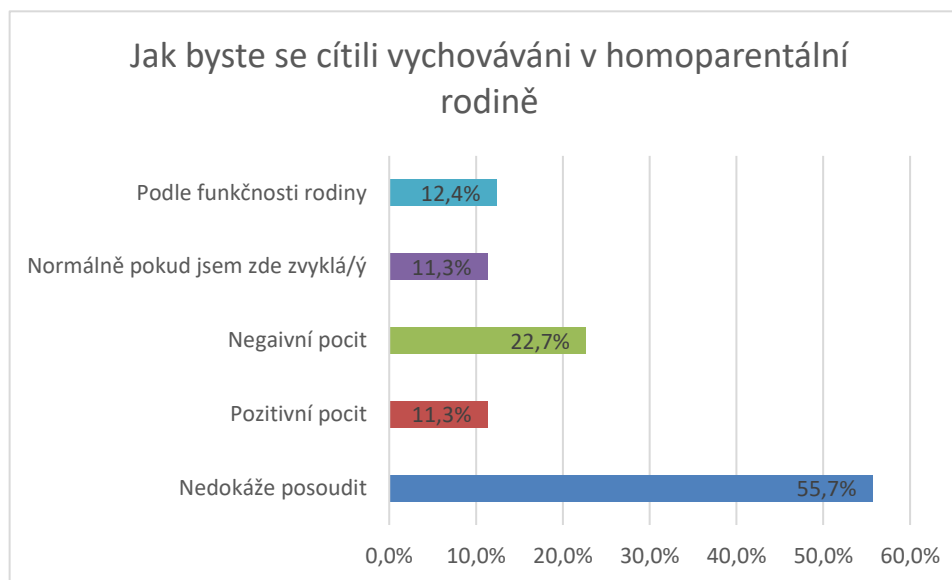
Graf 15: Pojem homoparentální rodina

Více respondentů uvádí, že se s pojmem homoparentální rodina již setkali. Tento pojem zná 54,6 % respondentů, další 45,4 % uvedlo, že se s pojmem homoparentální rodina nikdy nesetkali (viz graf 15).

Respondenti měli za úkol pokusit se vysvětlit tento pojem homoparentální rodina. Tento pojem se pokoušeli vysvětlit i někteří respondenti, kteří se s ním setkali poprvé. Tento pojem správně vysvětlilo dokonce více respondentů, než se s ním setkalo - 62,9 %. 37,1 % tento pojem vysvětlilo špatně, nevysvětlilo, či se vysvětlit ani nepokusilo (viz graf 15).

4.6.7 Výchova v homoparentální rodině

Dokáží si představit, že by byli vychováváni v homoparentální rodině?

Graf 16: Výchova v homoparentální rodina

V další otevřené otázce si měli respondenti představit, jak by se cítili, kdyby vyrůstali v homoparentální rodině. Bohužel 55,7 % respondentů odpovědělo, že si to nedokážou přestavit, neví, či nechtělo odpovědět. Dále 22,7 % respondentů napsalo, že by se necítili dobře, objevila se i slova jako „blbě“ „nepatřičně“. 11,3 % respondentů napsalo, že by se cítili normálně, dokonce dobře, pokud by byli na takovou rodinu zvyklí. Další 11,3 % respondentů uvedlo, že by se cítili dobře, pokud by byli na toto rodinné uspořádání zvyklí a vyrůstali zde od mala. 12,4 % respondentů by se cítilo dobře, pokud by rodina dobře fungovala (viz graf 16).

4.6.8 Připomínky učitelů

Na následujících stránkách jsou zapsány některé vybrané názory učitelů, které opravdu dobře ilustrují různorodost a názorovou odlišnost v sociální skupině učitelů. Jsou zde uvedeny a zapsány názory velice negativní i podporující homoparentální rodiny. V názorech učitelů také několikrát zaznělo, že je lepší nějaká rodina než rodina žádná, tedy ústavní péče.

Výroky jsou opsány v opravdovém znění, jak je respondenti zapsali a byli záměrně ponechány s chybami.

„Tyto „rodiny“ jsou umělé, nepřírozené. Osoby stejného pohlaví spolu biologicky nemůžou mít děti, proto si myslím, že ani zdravá výchova dítěte ve všech složkách není možná. Dítě přebírá vzor u svých rodičů, může si vzít i špatný vzor do svých budoucích vztahů.“

„Když už to u nich příroda popletla, tak ať žijí, jak se jim líbí. Hlavně, aby se chovali jako právoplatní občané. A když chtějí vychovávat děti tak ať z nich vychovají řádné a čestné lidi.“

„Nezáleží na orientaci. Zním několik stejnopohlavních párů a byly by daleko lepšími rodiči než některé heterosexuální páry.“

„Myslím si, že takové páry stojí o dítě tak moc, že když se jim podaří jej mít, udělají vše proto, aby byli nejlepšími rodiči. Několik párů znám, znám i homoparentální rodinu a oba „tátové“ jsou prostě dokonalí.“

„V dnešní době bychom měli žít bez predsudku a mít zájem pouze na blahu dítěte. S přihlednutím k sociálnímu hledisku je naprosto jednoznačné, aby dítě žilo ve spokojené rodině jakéhokoliv druhu, než aby bylo vychováváno bez lásky a například v násilí někde, kde je sice forma tradiční rodiny, ale nesplňuje rodinnou funkci jako takovou.“

„Mám v sousedství homoparentální rodinu a funguje naprosto perfektně.“

„I biologická matka může být mrcha, která se o dítě nestará, pak je super, pokud by milující lidé, péči o dítě převzala. Nemám s tím problém. Na druhou stranu, stále je pro mě představa rodiny matka a otec více zažitá. Je to složité téma. „

„Tyto „rodiny“ jsou umělé, nepřírozené. Osoby stejného pohlaví spolu biologicky nemůžou mít děti, proto si myslím, že ani zdravá výchova dítěte ve všech složkách není možná. Dítě přebírá vzory svých rodičů. Může si vzít i špatný vzor do svých budoucích vztahů. Toto píšu s tím vědomím, že je i řada hrubě nefungujících heterosexuálních rodin. Ale myslím si, že bychom měli svou pozornost a energii věnovat

spíš klasické rodině, vychovávat děti ke zdravému rodičovství, podporovat klasickou rodinu, snažit se osvětou i společenskými a politickými aktivitami budovat klasické rodiny. Zvláště v dnešní době, kde velká část partnerských páru spolu žije „jen tak“ bez svatby, a kdy další velká část manželství končí rozvodem Homoparentální rodiny mi, proto přijdou jako opravdu okrajová záležitost, která navíc bere kapacitu pro řešení skutečně vážných problémů rodinné politiky.“

„Nepřirozené, nemůžou mít spolu vlastní dítě. Dítě, které vychovávají, nemá správný vzor. Já jsem proti, je to proti přírodě a Bohu, ale je možné, že budou tito lidé vychovávat dítě lépe, než normální rodiny, která nefunguje (alkohol, závislost, ...). „

4.7 Limity studie

V následujícím textu jsou popsány limity studie. V této kapitole bych upozornila na jistá omezení, kterým jsem se ve svém výzkumu nevyhnula.

Objektivnost znamená odstranění nebo alespoň minimalizaci náhodných činitelů. Mezi ně patří např. zaujatost a předpojatost výzkumníka, která by mohla vést ke zkresleným nebo nepravdivým výzkumným údajům. Výzkumník vystupuje nezávisle na zkoumaném subjektu, je nestranný. Zkoumá jevy a získává empirické údaje, aby vytvářel teorie, a ne subjektivní názory. Údaje, které shromáždí a teorie, které vybuduje, jsou intersubjektivně kontrolovatelné a ověřitelné. (Gavora, 2010).

Přes veškerou snahu vloženou do objektivního přístupu k celé diplomové práci je tu mé zaujetí pro téma a je pravděpodobné, že někdo jiný s odlišným názorem by se postavil k tomuto výzkumu odlišně, včetně volby metodologického nástroje a zpracování dat. Toto jsou však rizika tohoto typu výzkumu. Také já bych s ohlednutím zpět upravila výzkumný nástroj.

Dalším limitem studie je tedy samostatný výzkumný nástroj, který byl sice tvořen velice dlouho, se znalostí potřebné teorie, po provedení předvýzkumů, ale byl sestaven pro původní záměr této diplomové práce, a to provést intervenci u vzorku učitelů a změřit změnu postoje. Zjistit, zda větší vhléd to tématu a seznámení s realitou homoparentálních rodin může přispět k pozitivnějšímu postoji k homoparentálním rodinám a změnit vnímání tématu Pro tento účel by sestavený dotazník měl dobře vyhovovat.

Limitem výzkumu byl také malý výběrový soubor. Výzkum je zaměřen na postoje učitelů základní škol, a to ze tří měst. Jeho výsledky tedy nelze zobecňovat na všechny

vyučující 1. stupně všech základních škol

Dalším faktem, který nesmíme opomenout je, že se mají pedagogové tendenci prezentovat jako profesní skupina bez předsudků (Peréz-Testor et al., 2010), otázkou tedy je, do jaké míry postoje k homoparentalitě jsou měřené a vypovídají o skutečných postojích učitelů a do jaké míry korespondují s reálným chováním ve školním prostředí.

Nemůžeme také nezmínit možnost nepochopení některým položkám v dotazníku. Dotazník byl tvořen pro učitele, tedy bylo předpokládáno, že pro ně nebude obtížné porozumět textu, praktikující učitelé by měli mít ukončené vysokoškolské vzdělání. Také mohli v dotazníku záměrně neuvádět pravdu, i přesto, že dotazník byl anonymní.

5 Diskuze

Diskuzní část bude věnována zhodnocení výsledků a přínosů uvedené výzkumné studie.

Postoje učitelů k fenoménu homoparentálních rodin a ke vnímání rodiny a rodičovství byly zjišťovány na základě analýzy výzkumných dat. K samotnému výzkumu byl zvolen dotazník za použití modifikované Likertovy škály. Hodnocení bylo provedeno na základě získaných odpovědí od 97 anonymních respondentů, kteří vykonávají pedagogickou činnost na školách ve třech různých městech – Chotěboři, Hradci Králové a Praze. I přes případná omezení je však možné výzkum a jeho výsledky považovat za hodnotné, jelikož přispívají novými poznatky k doposud velmi omezeně prozkoumané problematice a tím je míněna především specifické zaměření výzkumu. Na některé výzkumné otázky nebylo možné prokazatelně odpovědět nejspíše z důvodu malého výzkumného vzorku. Bylo zjištěno, že také mezi učiteli stále přetrvává mnoho předsudků vůči homoparentálním rodinám. Pozitivní postoj sice převládá, ale výsledky nejsou tak přívětivé, jak jsem očekávala. Přestože jsou zjištěné postoje k homosexualitě převážně liberální, v individuálních případech respondenti vyjadřovali středně negativní, vysoce negativní i dokonce extrémně negativní postoje. Vzhledem k dopadům, jež by mohlo mít jejich otevřené prezentování při výchovně-vzdělávací práci, není toto zjištění povzbuzující.

Hlavním cílem tohoto výzkumného šetření bylo zmapovat názory pedagogů týkající se homoparentálních rodin, rodin, rodičovství a zjistit míru obeznámení učitelů s termínem homoparentální rodina.

Jaký je postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

Bylo zjištěno, že názor oslovených učitelů a učitelek 1. stupně základní školy k homoparentálním rodinám je jen mírně negativní. Avšak jednotlivé postoje ukazují velkou různorodost. Zjištěny byly i postoje extrémně negativní, ale také postoje zcela pozitivní.

Ovlivňuje věk postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

Po prověření vztahů proměnných mezi věkem respondentů a postojem k homoparentálním rodinám nebyla prokázána spojitost mezi těmito dvěma faktory. V porovnání s mnohými empirickými studiemi a výzkumy postojů k homosexualitě a homoparentalitě bylo zjištěno, že mladší lidé zaujímají k homosexualitě či homosexuálům pozitivnější postoje, kdežto starší lidé jsou více homofobnější.

Ovlivňuje postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin, zda působí v Praze, Hradci Králové nebo v Chotěboři?

Město Chotěboř je malé město na Vysočině a má kolem 10 000 obyvatel, Hradec Králové se řadí již mezi velkoměsta s počtem obyvatel kolem 100 000, Praha je světové velkoměsto, má již přes 1 milion obyvatel. Rozdíl v postoji mezi těmito městy se prokázal jako statisticky významný. Učitelé a učitelky z Chotěboře měli výrazně negativnější postoj než učitelé a učitelky z Prahy a Hradce Králové. Nejpozitivnější postoj měla Praha, ale postojový rozdíl mezi Prahou a Hradcem Králové se neprokázal býti signifikantní.

Jinými předchozími výzkumy bylo dále prokázáno, že postoje k homosexualitě do jisté míry souvisí s velikostí bydliště, ale některé výzkumy zkoumající tento vztah k postoji k homosexuálům neprokázaly souvislost (Hlad'o, 2015)

Ovlivňuje zkušenost s osobou homosexuálně nebo stejnopohlavním párem postoj učitelů k problematice homoparentálních rodin?

I přesto, že respondentům, kteří znají neheterosexuálně orientovanou osobu vychází pozitivnější postoj než těm, kteří se s takovou osobou nikdy nesešli, také tento vztah se těsně neprokázal v tomto konkrétním výzkumu statisticky významným. Řada dřívějších i současných empirických nálezů potvrdila, že osobní znalost lesby či gaye přispívá k pozitivnějším postojům k lidem s touto sexuální orientací. (Hlad'o, 2015).

Jak učitelé vnímají pojem rodina?

Téměř 50 % učitelů a učitelek uvedlo, že s pojmem rodina je napadnou sociální role v tradiční rodině a tedy otec, matka a dítě. Takto je rodina i často popsána v učebnicích prvního stupně. Ale jak je výše uvedeno v první části práce, tento rodinný model je v dnešní době spíše menšinový. Nedomnívám se tedy, že by bylo vhodné a citlivé prezentovat žákům rodinu tímto způsobem. Toto zjištění samozřejmě neznamená, že dotazovaní respondenti nediskutují s žáky o tématu jiným způsobem, protože ve výzkumu jsme zjišťovali pouze vlastní asociace respondentů. Významné procento respondentů, opět skoro 50 % také k pojmu rodina uváděla pozitivní emoce a slova jako láska, štěstí, pohoda. Nikdo z respondentů si nespojil pojem rodina z ničím negativním.

Jak učitelé vnímají pojem rodič?

Opravdu zajímavé jsou reakce učitelek a učitelů k pojmu rodič. Tuto funkci si respondenti výzkumu spojují opět nejčastěji, skoro v 50 % se sociální rolí matky a otce, ale na rozdíl od rodiny vnímají rodičovství jako povinnost a do jisté míry i obětování a podřízení se potřebám dítěte. A pouze kolem 22 % respondentů uvedlo kladné pocity a

emoce.

Znají učitelé pojem homoparentální rodina a dokáží ho vysvětlit?

Jak je zmíněno v první části diplomové práce, výraz homoparentální rodina se jeví jako nejpřesnější název tohoto rodinného uspořádání a je zde snaha, aby s tento pojem vžil i mezi veřejností. Pouze 45 % učitelů a učitelek uvedlo, že tento pojem zná, ale 63 % procent respondentů tento pojem dokázalo správně vysvětlit, mnoho respondentů tedy dokázalo správně vyvodit význam názvu. Velice pozitivně vnímám fakt, že po vyplnění dotazníku již je význam pojmu homoparentální rodina je srozumitelný mnohem více lidem a je jisté, že díky této práci se s tímto výrazem seznámilo i hodně lidí, kteří se ani výzkumu neúčastnili.

Dokáží si učitelé představit, že by byli vychováni v homoparentální rodině?

Na tuto otázku se většina, konkrétně 55 % respondentů tohoto výzkumu nepokusilo odpovědět. Ale další větší část respondentů uváděla, že by se cítila špatně, také se často objevoval názor, že by se cítili dobře, ale bylo by to podmíněné tím, že by na toto rodinné uspořádání byli zvyklí, žili by takto od malička, ale že v období dospívání by bylo nejspíše horší přijmout tento fakt.

Většina učitelů a nejen ti, kteří se účastnili výzkumu, ale všech, kteří se dozvěděli o tématu tohoto výzkumu a také veřejnost – přátelé, známí, i známí známých, dokonce i cizí lidé ve vlaku, kteří se potkali s tématem tohoto výzkumu, měli potřebu se k tématu vyjádřit a diskutovat o něm. Setkala jsem se s pánem, který změnil názor na problematiku uprostřed vlastního monologu, několik respondentů mi děkovalo za to, že jim dotazník pomohl ujasnit si svůj názor na problematiku. Pokud se lidé, kteří se setkali a setkají s touto prací, zamyslí na tématem a zamyslí se nad svým přístupem k homoparentálním rodinám považují úsilí vložené do této práce za přínosné. Především v malých městech jako je Chotěboř, ale nejenom tam, by mohla být osvěta o tématu přínosná.

Doporučení pro pokračování výzkumu bych navrhovala zrealizovat původně zamýšlený experiment a rozšířit výzkum o intervenci a seminář, který seznámí učitele s problematikou homoparentálních rodin a zjistila, kde by takováto intervence měla pozitivní vliv na jejich postoj. To by mohlo pomoci odpovědět na otázku, zda a jakým způsobem by bylo možno formovat postoje učitelů k homoparentalitě. A jestli je možné dále vzdělávat, podmiňovat otevřenost k diverzitě tak, aby učitelé mohli předávat tyto hodnoty svým žákům, pracovat s žáky vyrůstajícími v homoparentálních rodinách,

účinně předcházet a řešit homofobní diskriminaci a aktivně přispívat ke zlepšení školního klimatu.

Názory jedinců totiž nelze měnit, aniž by se změnil postoj na institucionální úrovni. Školy jsou živoucím sociálním organismem a musí považovat netolerantní a diskriminační chování vůči komukoli za neakceptovatelné (Hlad'o, 2015).

6 Závěr

Diplomová práce se pokusila přiblížit problematiku homoparentálních rodin. Byly vymezeny základní pojmy spojené s tímto tématem a zachyceny soudobé poznatky týkající se homoparentality. Práce se zamýšlí a hledá propojení homoparentálních rodin a kurikula 1. stupně základní školy. Dále se práce zabývala rodinou, jejím vnímáním, definicí, druhy rodin a funkcemi rodiny. Také vysvětlila termíny vztahující se k tématu homoparentality, byly zpracovány dostupné informace týkající se právních aspektů homoparentality, možných cest ke gay a lesbickému rodičovství. Zabývá se životem homoparentálních rodin v České republice, kritikou a obranou těchto rodin a strategiemi homoparentálních rodin pro život v heteronormativním světě. Ke konci první části je také popsána teorie postoje a jeho změny.

Hlavním cílem bylo zmapovat postoje učitelů a učitelek 1. stupně základních škol k homoparentálním rodinám. Pro tento účel byl navržený vlastní výzkumný nástroj a bylo provedeno vlastní výzkumné šetření. Ukázalo se, že názory pedagogů jsou, stejně jako názory zbytku české společnosti, různorodé.

Toto téma v české společnosti stále platí za téma kontroverzní a je třeba o něm psát a hovořit.

7 Zdroje

- BEŇOVÁ, Kateřina. *Analysis of the situation of lesbian, gay, bisexual and transgender minority in the Czech Republic: working group for the issues of sexual minorities of the Minister for human rights and national minorities*. Prague: Office of the Government of the Czech Republic, 2007. ISBN 978-808-7041-345.
- BIDLOVÁ, Eva. *Úvod do psychologie osobnosti a do sociální psychologie*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 1998. ISBN 80-213-0378-6.
- EAGLY, Alice Hendrickson. a Shelly. CHAIKEN. *The psychology of attitudes*. Fort Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, c1993. ISBN 978-0155000971.
- ECO, Umberto. *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997. Velká řada (Votobia). ISBN 80-719-8173-7.
- GÁLÍK, Stanislav. *Psychologie přesvědčování*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4247-2.
- HAVIGER, Jiří, Jana Marie HAVIGEROVÁ a Irena LOUDOVÁ. *Lexikální stopa pojmu rodina: využití analýzy sítí, frekvenční analýzy a otevřeného kódování pro výzkum implicitních teorií rodiny*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. Recenzované monografie. ISBN 978-807-4354-298.
- HEWSTONE, Miles a Wolfgang STROEBE, ed. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-736-7092-5.
- HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. Každodenní život, sv. 56. ISBN 978-80-257-0876-7.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. V Praze: Karolinum, 2000. ISBN 80-718-4954-5.
- JANOUŠEK, Jaromír. *Metody sociální psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
- JEFFREY M. PERLOFF. *Microeconomics*. 4th revised United States ed. Boston: Addison-Wesley Educational Publishers Inc., U.S., 2006. ISBN 978-1138100336.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-731-5004-2.
- KŘOVÁČKOVÁ, Blanka a Martin SKUTIL. *Pedagogický a psychologický slovník: terminologický slovník zaměřený na primární a preprimární vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-807-4355-134.
- KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu státu: situace homoparentálních rodin s malými dětmi* [online]. Praha: Prague Pride, 2015 [cit. 2017-03-22]. ISBN 978-80-260-9143-1.

- KUTÁLKOVÁ, Petra. *Sešívané rodiny: nový život zevnitř i zvenku: Přípravná studie mapující rizika a kroky k řešení sociálního vyloučení dětí, adolescentů a mladých dospělých, kteří vyrůstají v rekonstruovaných rodinách stejnopohlavních párů, či jejichž jeden z rodičů je gay/lesba či transgender osoba.* [online]. Praha, 2017 [cit. 2018-06-04]. Dostupné z: <http://proud.cz/component/attachments/download/128.html>. Studie. Univerzita Karlova.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní.* Praha: Portál, 1994. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-852-8283-6.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie.* Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-802-0016-799.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie.* Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-802-0016-799.
- NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-807-4190-414.
- PÉREZ-TESTOR, Carles, Julia JULIA BEHAR, Montse DAVINS, José Luís Conde SALA, José A CASTILLO, Manel SALAMERO, Elisabeth ALOMAR a Sabina SEGARRA. Teachers' attitudes and beliefs about homosexuality. *The Spanish Journal of Psychology.* 2010, **13**(1), 138-155.
- PERLOFF, Richard M. *The dynamics of persuasion: communication and attitudes in the 21st century.* 4th ed. New York: Routledge, 2010. Communication series. ISBN 978-0-415-80568-1.
- PETR, Hlad'o. Postoje univerzitních studentů pedagogicky orientovaných studijních programů k homosexualitě měřené na škále Homosexuality Attitude Scale. *Pedagogická orientace* [online]. 2015, **25**(3), 438-464 [cit. 2018-05-31]. Dostupné z: http://www2.tf.jcu.cz/~bauman/KPD_NUP_KUP/Vyzkumne_studie/3674-4735-1-PB.pdf
- POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina: klíčové aspekty přechodu k rodičovství.* Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-802-1050-136.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník.* 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3674-168.
- REICHEL, Jirí. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů.* Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- SKUTIL, Martin a Blanka KŘOVÁČKOVÁ. *Diplomová práce a empirický výzkum pedagogických jevů: vybraná témata pro studenty oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a Učitelství pro mateřské školy.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 80-704-1428-6.
- SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita.* Praha: Pasparta, 2016. ISBN 978-808-8163-091.

- SLOBODA, Zdeněk. *Co vědět o sexuálních menšinách, jak o nich se žáky a žákyněmi mluvit a jak se na ně dívat: Rozmanitostí proti šikaně. Metodická příručka k filmům s LGBT tematikou* [online]. 1. Praha a Olomouc, 2010 [cit. 2018-06-05]. Dostupné z: https://sexualnavychova.files.wordpress.com/2009/04/sloboda_sexualnimensiny_metodika_final.pdf
- SMETÁČKOVÁ, Irena a Richard BRAUN. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách – jak se projevuje a jak se proti ní bránit: doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-807-4400-162.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. Praha: ISV, 1997. Psychologie (ISV). ISBN 80-858-6620-X.
- Stejná rodina: Různé rodiny, stejná práva* [online]. Praha: PROUD, z. s, 2014 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://www.stejnarodina.cz>
- MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *MŠMT* [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>
- STEM MARK. *STEM MARK* [online]. Praha: STEM/MARK, 2013 [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://www.stemmark.cz/polovina-cechu-by-homosexualum-povolila-adoptovat-dite-jejich-registrovaneho-partnera/>

8 Přílohy

Dobrý den,

obdržel/a jste dotazník, který je určen pro výzkum k mé diplomové práci na téma ***Postoj k homoparentálním rodinám***. Jsem studentka magisterského oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na UHK. Tento dotazník je určen pro učitele a učitelky prvního stupně základních škol. Uvedené údaje jsou anonymní a slouží pouze k vyhodnocení mého výzkumu. Vyplňujte prosím dotazník **postupně**, od začátku až do konce a nevracejte se k předchozím otázkám.

Děkuji za čas strávený nad vyplňováním a přeji Vám hezký zbytek dne.

Aneta Kmošková

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- žena
- muž
- jiné

2. Jaký je Váš věk?

3. Město, kde učíte?

4. Jaký je Váš rodinný stav?

- Svobodný/ná
- Vdaná/ ženatý
- Registrovaný/ná
- Rozvedený/á
- Vdovec/vdova

5. Jste rodiči?

- ano
- ne

6. Co vás napadne, když se řekne rodič?

7. Co vás napadne, když se řekne rodina?

8. Setkali jste se již s pojmem homoparentální rodina?

- ano
- ne

Pokuste se vysvětlit pojem homoparentální rodina?

9. Znáte osobně osobu neheterosexuálně orientovanou?

- ano
- ne
- nevím

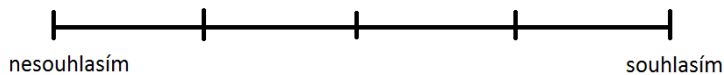
10. Znáte osobně nějaký stejnopohlavní pár?

- ano
- ne
- nevím

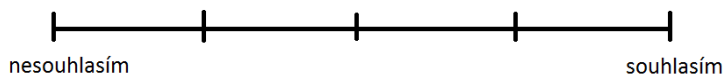
11. Jak byste se cítili, kdyby vás vychovával stejnopohlavní pár? (Mít buď dva otce nebo dvě matky.)

U následujících výroků označte, nakolik s daným výrokem souhlasíte či nesouhlasíte:

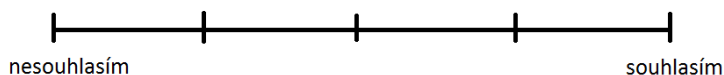
12. Je proti přírodě, aby pár stejného pohlaví měl děti:

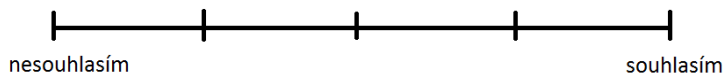
13. Je v pořádku, aby gayové a lesby měli děti:

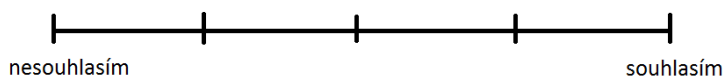
14. Dítě vychovávané párem stejného pohlaví bude zmatené ohledně své vlastní sexuality:

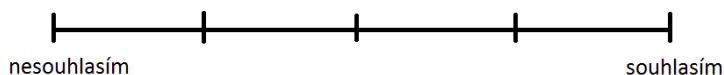
15. Rodiče mají vliv na sexuální orientaci svých dětí:

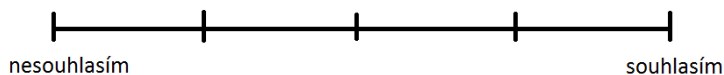
16. Sexuální orientaci se lze naučit:

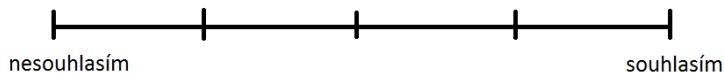
17. Dítěti vychovávanému stejnopohlavním párem (v homoparentální rodině) chybí mužský/ženský vzor pro normální rozvoj:

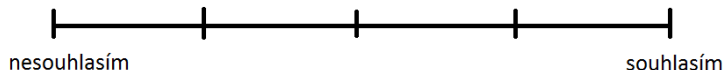
18. Dítě vychovávané stejnopohlavním párem nemá představu, jak funguje rodina tvořená heterosexuálním párem:

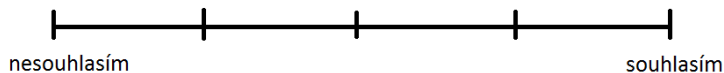
19. Dítě vychovávané stejnopohlavním párem bude šikanováno:

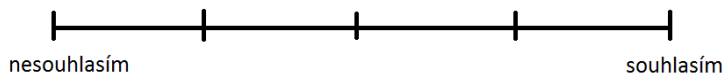
20. Problémy rodin tvořených stejnopohlavním párem a dětmi (homoparentálních rodin) plynou pouze z postojů společnosti:

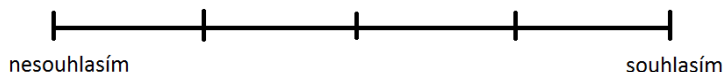
21. Rozhodnutí stejnopohlavního páru vychovávat děti je sobecké:

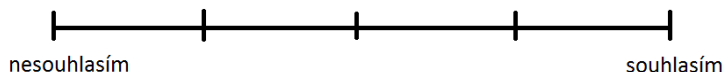
22. Rodiny tvořené stejnopohlavním párem a dětmi (homoparentální rodiny), fungují stejně dobře jako jiné rodiny:

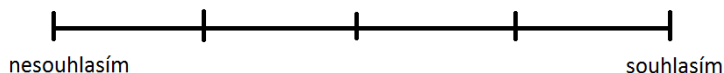
23. Stejnopohlavní páry mohou být dobrými rodiči:

24. Vlastní matka je pro dítě nenahraditelná

25. Problémy rodin tvořených stejnopohlavním párem a potomky (homoparentálních rodin), plynou z postoje společnosti:

26. Zde je prostor pro Vaše názory, postřehy a připomínky:

9 Seznam tabulek

Tabulka 1: Genderové rozložení

Tabulka 2: Věková struktura

Tabulka 3: Místo působení respondentů

Tabulka 4: Rodinný stav respondentů

Tabulka 5: Rodičovství respondentů

Tabulka 6: Zkušenost s neheterosexuálně orientovanou osobou

Tabulka 7: Zkušenost se stejnopohlavním párem

Tabulka 8: Statistika součtu otázek 12-21

Tabulka 9: Konzistence a reliabilita

Tabulka 10: Konzistence a reliabilita jednotlivých položek

Tabulka 11: Věk a postoj

Tabulka 12: ANOVA Věk a postoj

Tabulka 13: Působení a postoj

Tabulka 14: ANOVA Působení a postoj

Tabulka 15: Post Hoc test 1 Působení a postoj

Tabulka 16: Post Hoc test 2 Působení a postoj

Tabulka 17: Zkušenost a postoj

Tabulka 18: Test nezávislých vzorků

10 Seznam grafů

Graf 1: Dítě vychovááno v homoparentální rodině bude zmatené ohledně svojí vlastní sexuality

Graf 2: Rodiče mají vliv na sexuální orientaci svých dětí

Graf 3: Sexuální orientaci lze naučit

Graf 4: Dítěti vychovávanému v homoparentální rodině chybí mužský/ženský vzor pro normální rozvoj

Graf 5: Dítě vychovááno v homoparentální rodině nemá představu, jak funguje normální rodina

Graf 6: Dítě vychovááno párem stejného pohlaví bude zmatené ohledně své vlastní sexuality

Graf 7: Stejnopohlavní páry mohou být dobrými rodiči

Graf 8: Vlastní matka je pro dítě nenahraditelná

Graf 9: Dítě vychovávané v homoparentální rodině bude šikanováno

Graf 10: Průměrný skór dle věku

Graf 11: Průměrný skór dle působiště

Graf 12: Průměrný skór dle zkušenosti

Graf 13: Vnímání pojmu rodič

Graf 14: Vnímání pojmu rodina

Graf 15: Pojem homoparentální rodina

Graf 16: Výchova v homoparentální rodina